

naukam.triada.in.ua

НАУКОВЕ МИСЛЕННЯ

Громадське об'єднання «ВЕКТОР ПОШУКУ»

ЗБІРНИК СТАТЕЙ
учасників дванадцятої всеукраїнської
практично-пізнавальної конференції

"НАУКОВА ДУМКА СУЧАСНОСТІ І МАЙБУТНЬОГО"

Дніпро, 2017

ЗМІСТ

Галузь «Економіка»:

Лукін В.О. Шварьова А.Г. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ ЗА П(С)БО ТА МСФЗ	3
Лукін В.О., Сухачова В.А. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ ЗА П(С)БО ТА МСФЗ	6
Лукін В.О., Сулименко К.С. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА П(С)БО 15 ТА МСБО 18 ЩОДО РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ОБЛІКУ ДОХОДІВ	9
Лукін В.О., Любимова С.С. ПОРІВНЯННЯ ПОКАЗНИКІВ ЗВІТУ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ	13

Галузь «Педагогіка»:

Носовская С.Е. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ ПО ВЫСШЕЙ МАТЕМАТИКЕ	17
---	-----------

Галузь «Юридичні науки: кримінологія»:

Сказко Ю.А. СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗАПОБІГАННЯ РОЗБІЙНИМ НАПАДАМ НА БАНКІВСЬКІ УСТАНОВИ ТА ІНКАСАТОРІВ	22
--	-----------

Галузь «Медицина. Історія. Економіка.»:

Таран В.В., Жила А.В. СТРАХОВА МЕДИЦИНА В УКРАЇНІ ХІХ–НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ	25
--	-----------

Галузь «Психологія»:

Омельченко М.С. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ СВІДОМОСТІ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ	32
---	-----------

Галузь «Інформаційні технології»:

Дараган Т.Г. ОПТИМІЗАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ КЕРУВАННЯ КРОКОМ В ПАРАЛЕЛЬНИХ АЛГОРИТМАХ МОДЕЛЮВАННЯ	35
---	-----------

Галузь «Мистецтвознавство»:

Франжуло В.А. ВИТОКИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА БОЛГАР В ІСТОРІЇ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ КРИМУ	39
Турчиняк Я.І. ЕВОЛЮЦІЯ ТВОРЧОСТІ МИРОНА ЛЕВИЦЬКОГО	46

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ ЗА П(С)БО ТА МСФЗ

Лукін Володимир Олександрович

кандидат економічних наук, доцент кафедри облік та оподаткування

Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»

Україна, м. Харків

Шварьова Альона Григорівна

Студентка 1-го курсу магістратури

Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»

Україна, м. Харків

Анотація: Порівняно міжнародні та вітчизняні стандарти бухгалтерського обліку, щодо розкриття інформації з обліку виплат працівникам. Виділено основні відмінності між національними та міжнародними стандартами.

Ключові слова: облік, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, національні стандарти бухгалтерського обліку, виплати працівникам.

В Україні виплати працівникам регламентуються національним Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам», а також Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку (IAS) 19 «Виплати працівникам». При порівнянні національних та міжнародних стандартів, потрібно відмітити, що МСБО 19 «Виплати працівникам» є змістовнішим, ніж П(С)БО 26 «Виплати працівникам», більш структурований та обґрунтований.

Проблемам особливостей обліку виплат працівникам за національними та міжнародними стандартами присвячені праці таких вчених-економістів: А.В. Базилюк, М.П. Бойко, Є.І. Вовканич, В.М. Войнаренко, С.Ф. Голов, О.В. Івахненко, А.В. Калина, В.М. Костюченко, М.В. Кужельний, Т.Г. Мельник, Н.А. Пономарьов, В.Н. Ткач, М.В. Ткач, та інші.

Національні П(С)БО, так само як і МСФЗ (IFRS; IAS), складаються структурно з таких частин:

1. Загальні положення;
2. Визнання та класифікація об'єкта бухгалтерського обліку.
3. Оцінка об'єкта бухгалтерського обліку, її складові та порядок визначення, указуються прийняті методи оцінки.

4. Характеристика обліку об'єкта бухгалтерського обліку, виходячи із загальноприйнятих принципів.

5. Розкриття інформації про об'єкти бухгалтерського обліку у фінансовій звітності.

6. Додатки.

Однією з основних принципових відмінностей П(С)БО від МСФЗ (IFRS;IAS) є чітка та жорстка регламентація дій бухгалтера. В українському бухгалтерському обліку присутній єдиний план рахунків, який обов'язково застосовується всіма суб'єктами господарської діяльності.

Порівняльний аналіз обліку оплати праці за національними та міжнародними стандартами подамо в таблиці 1

Таблиця 1

«Порівняння міжнародних та національних стандартів обліку оплати праці»

Критерії	П(С)БО 26	МСБО (МСФЗ) 19	Відмінності
Мета	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про виплати (у грошовій і не грошовій формах) за роботи, виконані працівниками, та її розкриття у фінансовій звітності	Визначення бухгалтерського обліку та розкриття інформації про виплати працівникам	МСФЗ (IAS) 19 не дає повного розкриття інформації про виплати працівникам у примітках до фінансової звітності
Сфера застосування	Застосовується роботодавцями – підприємствами, організаціями, іншими юридичними особами незалежно від форм власності (крім бюджетних установ)	Застосовується роботодавцем для обліку всіх виплат працівникам, за винятком тих, до яких застосовується МСФЗ (IAS) 2 “Платіж на основі акцій”	У зв'язку з прийняттям в Україні П(С)БО 34 “Платіж на основі акцій”, доцільно внести поправки в П(С)БО 26 щодо його дії на виплати на основі часток у капіталі
Кількість підпунктів	34	161	У П(С)БО інформація представлена в більш стислому вигляді

Критерії	П(С)БО 26	МСБО (МСФЗ) 19	Відмінності
Склад виплат працівників	Поточні виплати, виплати при звільненні, виплати по закінченню трудової діяльності, виплати інструментами власного капіталу підприємства, інші довгострокові виплати працівникам	Короткострокові виплати працівникам, виплати по закінченні трудової діяльності, інші довгострокові виплати працівникам, виплати при звільненні	У П(С)БО виділені зобов'язання по виплатам інструментами власного капіталу, які визначаються відповідно до П(С)БО 13 “Фінансові інструменти”
Виплати пов'язаним із закінченням трудової діяльності	Різні види пенсійного забезпечення працівників (крім державного)	Пенсійне забезпечення	У П(С)БО представлено більше видів пенсійного забезпечення.
Інші довгострокові виплати працівникам	Інші довгострокові виплати працівникам	Додаткова відпустка за вислугу років, оплачувана академічна відпустка, виплата до ювілеїв і за вислугу років, виплати пов'язані із тривалою непрацездатністю, виплати частки прибутку та премії, відстрочені компенсації	У МСФЗ 19 наведений розгорнутий перелік всіх виплат.

Таблиця складена на основі даних джерел: [1, 2].

Отже, на підставі порівняльної характеристики МСФЗ (IAS) 19 та ПСБО 26 “Виплати працівникам” можна сказати, що зазначені нормативні документи, мають як тотожні так і відмінні положення. Вони не повинні суперечити один одному, оскільки ці документи мають надавати користувачам інформацію щодо змін у складі виплат працівникам протягом періоду та розкриття інформації про залишки на звітну дату.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності 19 “Виплати працівникам” [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 “Виплати працівникам” [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ ЗА П(С)БО ТА МСФЗ

Лукін Володимир Олександрович

кандидат економічних наук, доцент кафедри облік та оподаткування

Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»

Україна, м. Харків

Сухачова Вікторія Андріївна

студентка 1 курсу магістратури

Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»

Україна, м. Харків

Анотація: Порівняно міжнародні та вітчизняні стандарти бухгалтерського обліку, щодо розкриття інформації з обліку дебіторської заборгованості. Розкрито основні відмінності між національними та міжнародними стандартами.

Ключові слова: облік, дебіторська заборгованість, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, національні стандарти бухгалтерського обліку.

В обліку дебіторської заборгованості за П(С)БО та МСФЗ є певні відмінності. В зв'язку з тим, що підприємства переходять до ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності відповідно до вимог Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), тому проблема гармонізації національних та міжнародних стандартів обліку дебіторської заборгованості є актуальною.

Проблемам особливостей обліку дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами присвячені праці таких зарубіжних та вітчизняних вчених: Ф.Ф. Бутинця, В.В. Сопка, С.Д. Батехіна, І.А. Бланка та ін.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності [3]. В Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку не передбачено окремого стандарту для обліку дебіторської заборгованості, тому принципи обліку дебіторської заборгованості регулюються такими стандартами, а саме: МСБО 1 «Подання фінансових звітів»; МСБО 18 «Дохід»; МСБО 16

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

«Основні засоби»; МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання»; МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»; МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»; МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації».

Порівняльний аналіз обліку дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами подамо в таблиці 1.

Таблиця 1.

Порівняння міжнародних та національних стандартів обліку дебіторської заборгованості

Операція	П(С)БО	МСБО (МСФЗ)
Визначення	Дебіторська заборгованість - сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.	За МСБО 32 дебіторська заборгованість визначається як фінансовий актив. Визначення дебіторської заборгованості не надається.
Визнання дебіторської заборгованості	Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума (п.5 П(С)БО 10).	Визнання фінансового активу відбувається тоді, коли організація стає стороною контракту (договори), при виникненні зобов'язання пофінансовому інструменту.
Визначення величини резерву сумнівних боргів	Величина резерву сумнівних боргів визначається за одним із методів: – застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості; – застосування коефіцієнта сумнівності. За методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів. За методом застосування коефіцієнта сумнівності величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності.	Методи визначення величини резерву сумнівних боргів в міжнародних стандартах не передбачаються.

Операція	П(С)БО	МСБО (МСФЗ)
Класифікація	Класифікація дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення: – поточна дебіторська заборгованість – довгострокова дебіторська заборгованість.	За МСБО 39 дебіторська заборгованість поділяється на: – ініційовану підприємством; – не ініційовану.
Відображення у звітності	За чистою реалізаційною вартістю.	Не вимагають відображення дебіторської заборгованості в балансі за винятком резерву сумнівної заборгованості .
Оцінка	При зарахуванні на баланс дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги оцінюється за первісною вартістю, а на дату балансу за чистою реалізаційною вартістю.	Під час первісного визнання фінансового активу слід оцінювати їх за собівартістю, яка є справедливою вартістю компенсації, наданої або отриманої за них. Після первісного визнання дебіторську заборгованість визнають за амортизованою собівартістю із застосуванням методу визначення за ефективною ставкою відсотка.

Таблиця складена на основі даних джерел: [1, 2, 3].

Таким чином, облік дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами має як спільні так і відмінні риси. За національними стандартами дебіторська заборгованість чітко регулюється П(С)БО, а за міжнародними стандартами зазначаються лише загальні правила. Отже, для гармонізації обліку дебіторської заборгованості за П(С)БО та МСБО (МСФЗ) потрібно удосконалити національну систему обліку дебіторської заборгованості, враховуючи міжнародний досвід. Це підвищить повноту, суттєвість і достовірність облікової інформації для ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Література:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 (МСБО 32). Фінансові інструменти: подання IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39). Фінансові інструменти: визнання та оцінка IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012.
3. П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»: Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА П(С)БО 15 ТА МСБО 18 ЩОДО РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ОБЛІКУ ДОХОДІВ

Лукін Володимир Олександрович

кандидат економічних наук, доцент кафедри облік та оподаткування

Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»

Україна, м. Харків

Сулименко Каріна Сергіївна

студентка 1 курсу магістратури

Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»

Україна, м. Харків

Анотація: Порівняно міжнародні та вітчизняні стандарти бухгалтерського обліку, щодо розкриття інформації з обліку доходів. Виділено основні відмінності між національними та міжнародними стандартами.

Ключові слова: облік, доходи, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, національні стандарти бухгалтерського обліку.

Сьогодні Україна стоїть на шляху європейських перетворень. У зв'язку з цим виникає необхідність проведення змін у різних сферах, у тому числі й у веденні бухгалтерського обліку та складання фінансовій звітності. Багато які вітчизняні підприємства починають використовувати у своїй діяльності міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, які відкривають перед ними можливості співпраці з європейськими компаніями, збільшення інвестиційної привабливості, залучення іноземних інвестицій та ін.

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

Важливу роль у формуванні добробуту підприємства відіграють доходи, тому вважаємо за необхідність розглянути, чим відрізняється практика формування доходів за міжнародними та національними стандартами.

Велика кількість спеціалістів у своїх працях займалась дослідженням особливостей обліку доходів у міжнародних та національних стандартах. Це такі науковці як Ф. Бутинець, С. Голов, Т. Сльозько, О. Губачова, В. Костюченко, Ю. Кузьмінський, В. Палій, Я. Соколов та ін. Однак це питання й зараз є досить актуальним і потребує додаткових досліджень.

Метою роботи є проведення порівняльного аналізу відносно умов визначення доходів за П(С)БО 15 «Дохід» та МСБО 18 «Дохід». Результати проведеного аналізу наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

**Порівняння умов визначення доходів
за П(С)БО 15 «Дохід» та МСБО 18 «Дохід»**

Операція	П(С)БО 15	МСБО 18
Визначення	Дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена [1, п.]	Дохід - це валове надходження економічних вигід протягом періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу [2, п.]
Дохід від продажу товарів має визнаватися в разі задоволення всіх наведених умов:	<ul style="list-style-type: none"> - покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив); - підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами); - сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена; - є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигід підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути 	<ul style="list-style-type: none"> - суб'єкт господарювання передав покупцеві суттєві ризики і винагороди, пов'язані з власністю на товар; - за суб'єктом господарювання не залишається ані подальша участь управлінського персоналу у формі, яка, як правило, пов'язана з володінням, ані ефективний контроль за проданими товарами; - суму доходу можна достовірно оцінити; - ймовірно, що до суб'єкта

Операція	П(С)БО 15	МСБО 18
	достовірно визначені [1, п.].	господарювання надійдуть економічні вигоди, пов'язані з операцією; - витрати, які були або будуть понесені у зв'язку з операцією, можна достовірно оцінити [2, п.].
Надання послуг	<p>Дохід, пов'язаний з наданням послуг, визнається, виходячи зі ступеня завершеності операції з надання послуг на дату балансу, якщо може бути достовірно оцінений результат цієї операції.</p> <p>Результат операції з надання послуг може бути достовірно оцінений за наявності всіх наведених нижче умов:</p> <ul style="list-style-type: none"> - можливості достовірної оцінки доходу; - імовірності надходження економічних вигод від надання послуг; <ul style="list-style-type: none"> - можливості достовірної оцінки ступеня завершеності надання послуг на дату балансу; - можливості достовірної оцінки витрат, здійснених для надання послуг та необхідних для їх завершення [1, п.]. 	<p>Якщо результат операції, яка передбачає надання послуг, може бути попередньо оцінений достовірно, дохід, пов'язаний з операцією, має визнаватися шляхом посилення на той етап завершеності операції, який існує на кінець звітного періоду.</p> <p>Результат операції може бути попередньо оцінений достовірно у разі задоволення всіх наведених далі умов:</p> <ul style="list-style-type: none"> - можна достовірно оцінити суму доходу; - є ймовірність надходження до суб'єкта господарювання економічних вигід, пов'язаних з операцією; <ul style="list-style-type: none"> - можна достовірно оцінити ступінь завершеності операції на кінець звітного періоду; - можна достовірно оцінити витрати, понесені у зв'язку з операцією, та витрати, необхідні для її завершення [2, п.].
Відсотки, роялті та дивіденди	Дохід, який виникає в результаті використання активів підприємства іншими сторонами, визнається у вигляді процентів, роялті та дивідендів, якщо:	Дохід, який виникає в результаті використання третіми сторонами активів суб'єкта господарювання, що приносять

Операція	П(С)БО 15	МСБО 18
	<p>- імовірне надходження економічних вигод, пов'язаних з такою операцією;</p> <p>- дохід може бути достовірно оцінений.</p> <p>Такий дохід має визнаватися у такому порядку:</p> <p>- проценти визнаються у тому звітному періоді, до якого вони належать, виходячи з бази їх нарахування та строку користування відповідними активами з урахуванням економічного змісту відповідної угоди;</p> <p>- роялті визнаються за принципом нарахування згідно з економічним змістом відповідної угоди;</p> <p>- дивіденди визнаються у періоді прийняття рішення про їх виплату [1, п.].</p>	<p>відсотки, роялті та дивіденди, має визнаватися на основі, викладеній у параграфі 30, якщо:</p> <p>- є ймовірність, що економічні вигоди, пов'язані з операцією, надходять до суб'єкта господарювання; та</p> <p>- можна достовірно оцінити суму доходу.</p> <p>Дохід має визнаватися на такій основі:</p> <p>- відсотки мають визнаватися із застосуванням методу ефективної ставки відсотка;</p> <p>- роялті мають визнаватися на основі принципу нарахування згідно із сутністю відповідної угоди; та</p> <p>- дивіденди мають визнаватися, коли встановлюється право акціонера на отримання виплати [2, п.].</p>

Отже, проаналізувавши відповідні стандарти можна стверджувати, що хоча П(С)БО і ґрунтується на М(С)БО, та між ними є розбіжності. В МСБО 18 деякі терміни сформульовані більш точно: не «дата балансу», а «кінець звітного періоду», не «визначення витрат», а «оцінка витрат».

Література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 15 “Дохід”: затв. наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 (МСБО 18). Дохід IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_025

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)
**ПОРІВНЯННЯ ПОКАЗНИКІВ ЗВІТУ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ЗА
НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ**

Лукін Володимир Олександрович

**Кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та оподаткування
Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»
Україна, м. Харків**

Любимова Світлана Сергіївна

**Студентка 1 курсу магістратури, фінансово-економічний факультет
Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»
Україна, м. Харків**

Анотація: Проаналізовано процес гармонізації міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку. Порівняно міжнародні та національні стандарти з приводу формування Звіту про рух грошових коштів підприємства. Виокремлено спільні та відмінні положення міжнародних та національних стандартів щодо Звіту про рух грошових коштів.

Ключові слова: Звіт про рух грошових коштів, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, національні стандарти бухгалтерського обліку.

У процесі інтеграції України у світову спільноту активно проводиться гармонізація багатьох національних положень із міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Одним із найважливіших залишається питання надання користувачам повної, своєчасної, об'єктивної та неупередженої інформації про фінансовий стан, надходження і вибуття грошових коштів на підприємстві, що наводиться в звіті про рух грошових коштів як першооснови для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо управління грошовими коштами та грошовими потоками підприємства.

Питання, що стосуються формування Звіту про рух грошових коштів, стали об'єктом досліджень у працях ряду відомих зарубіжних і вітчизняних економістів: М. Бондаря, Л. Ловінської, Ю. Бріггема, Р. Брейлі, Дж. Ван Хорна, І.О. Бланка, М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинця, Г.Г. Кірейцева, І.А. Маркіна, С. Чельтера, А.М. Поддєрьогіна та ін. Проте, незважаючи на активне реформування вітчизняних стандартів обліку з метою наближення до міжнародних, деякі принципи відмінності збереглися.

З метою наближення національної системи обліку до міжнародних стандартів у 2013 р. було прийнято НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» що замінили одразу 5 нормативно-правових актів: П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 2

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

«Баланс», П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати», П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів» та П(С)БО 5 «Звіт про власний капітал». Реформування національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку було зумовлено багатьма економічними та політико-соціальними чинниками, але все ж таки не відбулося повної відповідності українських стандартів обліку та складання звітності міжнародним. Саме тому питання порівняння положень національних та міжнародних стандартів з приводу формування показників звіту про рух грошових коштів залишається актуальним.

Звіт про рух грошових коштів є формою річної фінансової звітності, що надає інформацію користувачам з метою аналізу вхідних та вихідних грошових потоків підприємства та оцінки потреби в них. Звіт про рух грошових коштів включає інформацію щодо джерел отримання грошових коштів, як готівкових, так і безготівкових, використання грошових коштів у звітному періоді, поділ операцій з грошовими коштами у розрізі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. За думкою дослідників, «Звіт про рух грошових коштів доповнює звіт про фінансовий стан (баланс) і звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) підприємства, інформацією про зміни грошових коштів та їх еквівалентів за звітний рік» [1].

Таким чином, у звіті про рух грошових коштів підприємство розгорнуто наводить суми надходжень та видатків, що виникають у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Якщо рух грошових коштів у результаті однієї операції включає суми, що належать до різних видів діяльності, то ці суми наводяться окремо у їх складі. Внутрішні зміни у складі грошових коштів, як і негрошові операції (наприклад, отримання активів шляхом фінансової оренди, емісії акцій, бартерні операції), до звіту про рух грошових коштів не включаються [2].

Між тим, деякі положення міжнародних та національних стандартів щодо Звіту про рух грошових коштів відрізняються. Порівняння положень МСБО 7 та НП(С)БО 1 наведено в табл.1.

Таблиця 1.

Порівняння положень МСБО 7 та НП(С)БО 1 щодо формування Звіту про рух грошових коштів

	МСБО 7 [3].	НП(С)БО 1[4].
Визначення поняття грошові кошти	Готівка в касі, депозити до запитання.	Готівка, кошти на рахунках в банку та депозити до запитання.
Викоритання поняття грошового потоку	Застосовується поняття «грошовий потік».	Поняття не застосовується.

	МСБО 7 [3].	НП(С)БО 1[4].
Обов'язковість застосування форми звіту	Надає лише загальні рекомендації щодо форми звіту.	Форма звіту є затвердженою та обов'язковою для застосування.
Методи складання	Прямий та непрямий, перевага надається прямому методу.	Прямий та непрямий, підприємство самостійно обирає метод складання звіту.
Наявність у складі проміжної фінансової звітності	Передбачається складання повного обсягу фінансової звітності, що, згідно з МСБО 34, складається з чотирьох форм звітності та приміток.	Передбачається складання скороченого обсягу фінансової звітності, що складається лише з форми 1 та форми 2. Звіт про рух грошових коштів до проміжної фінансової звітності не включається.
Структура звіту	Розділ I. Рух коштів у результаті операційної діяльності. Розділ II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності. Розділ III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності.	Розділ I. Рух коштів у результаті операційної діяльності. Розділ II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності. Розділ III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності.
Визначення операційної діяльності	Основна діяльність суб'єкта господарювання, яка приносить дохід, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю.	Основна діяльність підприємства, а також інші її види, які не вважаються інвестиційною чи фінансовою діяльністю.
Визначення інвестиційної діяльності	Придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів.	Придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів.
Визначення фінансової діяльності	Діяльність, що спричиняє зміни розміру та складу вкладеного капіталу та запозичень суб'єкта господарювання.	Діяльність, що призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталів підприємства, включаючи банківські позики і овердрафти.

	МСБО 7 [3].	НП(С)БО 1[4].
Відображення банківських овердрафтів	Банківські овердрафти можуть бути представлені як частина операційної діяльності, а банківські позики відносяться до фінансової діяльності.	Банківські позики і овердрафти включаються до фінансової діяльності підприємства.
Відображення отриманих дивідендів та відсотків	Відображаються в складі фінансової та інвестиційної діяльності.	Відображаються в складі інвестиційної діяльності.
Відображення сплачених дивідендів та відсотків	Відображаються в складі фінансової та інвестиційної діяльності, сплачені дивіденди є компонентою грошових потоків від операційної діяльності.	Відображаються в складі операційної та фінансової діяльності відповідно.
Відображення сплати податку на прибуток	Класифікуються як грошові кошти від операційної діяльності лише у випадку, коли їх не можна конкретно ототожнити з фінансовою та інвестиційною діяльністю підприємства.	Відображаються у складі операційної діяльності.

Таким чином, у результаті порівняння положень МСБО 7 та НП(С)БО 1 щодо складання Звіту про рух грошових коштів можна зробити наступні висновки.

В національному законодавстві структура звіту, визначення понять операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, надання підприємству права вибору методу складання звіту відповідають міжнародним стандартам. Перераховані вище відмінні риси свідчать про необхідність продовження процесу гармонізації міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку, при цьому необхідно враховувати особливості господарської діяльності українських підприємств з метою надання більш точної та об'єктивної інформації про рух грошових коштів суб'єктів господарювання.

Література

1. Кузьмінська О. Е. Аналіз інформаційного навантаження Звіту про рух грошових коштів підприємств / О. Е. Кузьмінська. // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – №17. – С. 143–146.

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

2. Федорченко О. Є. Звіт про рух грошових коштів: адаптація відповідно до МСФЗ та проблемні аспекти його формування / О. Є. Федорченко. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №7. – С. 892–895.

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7) «Звіт про рух грошових коштів» в редакції від 01.01.2012 // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. № 73 із наступними змінами та доповненнями.// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

Галузь «Педагогіка»:

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ ПО ВЫСШЕЙ МАТЕМАТИКЕ

Носовская Светлана Евгеньевна

Старший преподаватель,

ГВУЗ «Приазовский государственный технический университет»,

Украина, г.Мариуполь

Аннотация

В работе рассмотрены основные деятельностные элементы системы управления дистанционным обучением Moodle и их использование для организации самостоятельной работы студентов по высшей математике.

Высшая математика является дисциплиной, которая служит фундаментом для изучения других общеобразовательных, инженерных и специальных дисциплин в техническом вузе. Ей отводится особая роль в становлении и развитии научного мировоззрения студентов, их интеллекта, расширении кругозора, в совершенствовании умственных способностей. Поиск эффективных методов обучения высшей математике – одно из важных направлений работы преподавателей вузов.

А.Н. Крылов утверждал, что основная задача вуза – «научить умению учиться». «Умение учиться» наиболее полно развивается у студентов во время их самостоятельной работы.

Проведенный констатирующий эксперимент показал наличие затруднений:

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

- при организации самостоятельной работы студентов (СРС);
- в умении воспринять и самостоятельно осмыслить полученную информацию;
- при осуществлении контроля и самоконтроля в процессе изучения курса высшей математики.

Причинами являются:

- недостаточно сформированные умения и навыки самостоятельной деятельности, слабая мотивация её осуществления;
- недостаточно развитые общие мыслительные действия: анализ, синтез, сравнение, обобщение.

Существующие трудности сопровождаются неэффективностью СРС, слабо выраженным стремлением студентов к её активизации и приводят к получению формальных математических знаний, умений и навыков. В связи с чем, появилась потребность в применении новых методов организации и контроля СРС.

Для отечественной и зарубежной педагогики проблема СРС не является принципиально новой. Проведенный анализ психолого-педагогической и специальной литературы показал, что изучены и разработаны, в основном, следующие аспекты интересующей нас проблемы: дидактические цели СРС [1]; виды и формы СРС [2]; методы СРС [3]; роль и функции преподавателя в управлении самостоятельной работой обучающихся [4]; затруднения в организации самостоятельной работы и пути их преодоления [5].

Более всего изучены вопросы организации самостоятельной работы применительно к условиям общеобразовательной школы [2], общедидактические аспекты СРС высшей школы [5].

Появляются исследования, в которых для организации СРС рассматриваются возможности применения информационных технологий [6] и дистанционных образовательных технологий [7].

Уровень и качество математической подготовки студентов, интенсивность их самостоятельной работы при обучении курсу высшей математики повысятся, если:

- использовать при организации самостоятельной работы для усиления её мотивации в комплексе личностно и профессионально ориентированный подход, возможности современных информационных технологий и рейтинговой системы;
- организовать распределение содержания и видов самостоятельной работы в соответствии с образовательными возможностями студентов;
- осуществлять систематический контроль качества самостоятельной учебной деятельности, анализировать и корректировать её.

Дистанционная система образования – это система, позволяющая создать благоприятные условия для развития студента как личности за счет увеличения времени на самостоятельное

освоение изучаемых предметов при одновременном уменьшении количества теоретических занятий и при хорошем сервисном обеспечении и обслуживании учебного процесса.

Дистанционное образование является формой получения образования, при которой в образовательном процессе используются лучшие традиционные и инновационные методы, средства и формы обучения, основанные на компьютерных и телекоммуникационных технологиях. Основу образовательного процесса при дистанционном образовании составляет целенаправленная и контролируемая интенсивная самостоятельная работа студента, который может учиться в удобном для себя месте, по индивидуальному плану, имея при себе комплекс специальных средств обучения и согласованную возможность контакта с преподавателем.

Применение дистанционных образовательных технологий в учебном процессе технического вуза открывает новые возможности в повышении эффективности самостоятельной внеаудиторной работы, в частности по дисциплине «Высшая математика».

В системе управления дистанционным обучением Moodle существуют активные (деятельностные) элементы, которые позволяют организовать СРС. Активные элементы – это то, что в очном образовании можно назвать внеаудиторной деятельностью студента [9]. Наиболее распространенными являются [8]:

- лекция – предполагает активное участие студента в процессе изучения нового материала;

Этот деятельностный элемент использовался для самостоятельной работы по теоретического материала. Студентам предлагалось изучить теоретический материал по теме «Задачи о вычислении объема цилиндрического тела и массы тела с неравномерно распределенной плотностью. Двойной и тройной интегралы, их свойства.». В лекции для перехода к следующей странице был использован вопрос в закрытой форме (множественный выбор). Количество переходов – 4, максимальное количество попыток -2.

- задание – позволяет преподавателю ставить задачу, которая требует от студентов подготовить ответ в электронном виде;

- форум – это средство общения участников курса при его изучении; важной особенностью форумов Moodle является принцип «30 минут на редактирование»;

- семинар – это вид занятий, где каждый студент не только выполняет собственную работу, а и оценивает результаты работы других студентов;

- тест – включает разнообразные типы заданий (выбор одного или нескольких правильных ответов, вписать свой ответ, поставить в соответствие предложенные элементы, создать свой ответ-эссе);

- чат – этот элемент дает возможность участникам курса проводить обсуждения в реальном времени через Интернет;

- опрос – позволяет задать студентам какой-либо вопрос с выбором только одного из нескольких вариантов ответов;

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

- глоссарий – позволяет участникам создавать список определений или собирать и систематизировать информацию;

- вики (wiki) – этот элемент дает возможность добавлять и редактировать набор связанных веб-страниц; вики может быть совместной или индивидуальной.

Потенциал всех этих элементов предоставляет преподавателю возможность организовать как работу в реальном времени, так и асинхронное взаимодействие участников курса. Подобный тип взаимодействия в дополнение к очным встречам позволяет в значительной степени интенсифицировать СРС. Любой деятельностный элемент может быть добавлен в какой угодно модуль курса.

Главной составляющей этапа реализации задач, поставленных при внедрении дистанционных технологий в образовательный процесс, является постоянная техническая и методическая поддержка.

Методическая поддержка касается организации учебного процесса: от требований и рекомендаций по созданию контента до рекомендаций по ведению учебного процесса в рамках дистанционного обучения. Требования и рекомендации должны обеспечить необходимый уровень качества, задавая критерии, которые потом используются для оценки полученных результатов. Чем больше форм работы организуется в рамках дистанционного обучения, тем больше разрабатывается требований и рекомендаций.

Таким образом, дистанционные технологии являются достаточно эффективным средством организации, контроля и повышения качества СРС, но только при условии системного подхода к их внедрению и постоянного их совершенствования с учетом оценки результатов.

Использование системы, подобной Moodle, для организации СРС дает следующие возможности:

- подача материала с использованием деятельностного элемента «Лекция» позволит реализовать индивидуальную траекторию студента при изучении материала, облегчит ему многократное повторение, даст преподавателю инструмент для изучения активности студента при работе с теоретическим материалом;

- самоконтроль, тренинги: они работают автоматически, давая студентам большое количество материала для анализа своих ошибок, проверки знаний, отработки простых навыков; преподаватель в свою очередь, получает много информации о типичных ошибках учеников, пробелах в их знаниях, что потом может легко и эффективно использовать на очных занятиях;

- асинхронное взаимодействие в дополнение к очным встречам: задавать вопросы и получать комментарии от преподавателя студент сможет в любое удобное для него время.

1. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. – М., 1981. – 186 с.

2. Пидкасистый П.И. Организация учебно-познавательной деятельности студентов. – М.: Педагогическое общество России, 2005. – 144 с.
3. Срода Р.Б. Воспитание активности и самостоятельности учащихся в учении. – М., 1956. – 55 с.
4. Гарунов М.Г., Пидкасистый П.И. Самостоятельная работа студентов. М.: Знание, 1978. Вып.1. 34 с.
5. Опережающая самостоятельная работа / Л.Г. Семушина, В.П. Одинцова, Е.Ю. Абызова и др. // Личностно-ориентированные технологии обучения в средних специальных учебных заведениях / под ред Л.Г. Семушиной. - М. : Издательский дом "Новый учебник", 2004. - С. 55-62.
6. Использование технологии дистанционного обучения в вузе /Виштак О.В.// Педагогика. №1, 2005. – С. 51-56.
7. Макарчук Т. А. Применение дистанционных технологий в системе самостоятельной работы студентов по информатике (На примере экономических и энергетических специальностей классического университета) : Дис. канд. пед. наук : 13.00.08 : Благовещенск, 2004 175 с.
8. Андреев А.В., Андреева С.В, Доценко И.Б. Практика электронного обучения с использованием Moodle. – Таганрог: Изд-во. ТТИ ЮФУ, 2008. – 146 с.
9. Анисимов А.М. Работа в системе дистанционного обучения Moodle. Учебное пособие. 2-е изд. испр. и дополн. – Харьков, ХНАГХ, 2009. – 292 с.

**СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗАПОБІГАННЯ РОЗБІЙНИМ НАПАДАМ
НА БАНКІВСЬКІ УСТАНОВИ ТА ІНКАСАТОРІВ.**

Сказко Юлія Андріївна

**Здобувач кафедри кримінального права, кримінології
цивільного та господарського права
ВНЗ “Національна академія управління”**

Україна, Київ

***Анотація.** У статті аналізуються заходи спеціально-кримінологічного запобігання розбійним нападам на банківські установи та інкасаторів, досліджуються різні підходи до проблем запобігання та протидії розбійним нападам на банківські установи та інкасаторів. Визначено основні спеціально-кримінологічні заходи запобігання розбійним нападам на банківські установи та інкасаторів.*

***Ключові слова:** спеціально-кримінологічні заходи, розбійні напади на банківські установи та інкасаторів, правове регулювання.*

Спеціально-кримінологічне попередження має цілеспрямований характер на недопущення злочинів, на виявлення, ліквідацію, нейтралізацію причин, умов злочинності, на корекцію поведінки осіб з антисуспільною позицією в бік загальноприйнятих норм.

Спеціально-кримінологічні заходи розробляються і проводяться стосовно різних видів злочинів та типів злочинної поведінки, різних сфер суспільного життя, різних соціальних груп, галузей господарства, тобто вони характеризуються особливостями процесів детермінації [1, с. 217]

На нашу думку, до вирішення проблеми запобігання розбійним нападам на банківські установи та інкасаторів на спеціально-кримінологічному рівні необхідно підходити комплексно, що вимагає взаємодії та спільних заходів поліції, державної служби охорони та відповідних служб банківських установ по всій Україні. Лише у тісній співпраці поліції та служб охорони можливе якісне виконання обов'язків, що стоять перед інкасаторами різних банківських установ, та мінімізація ризиків їх виконання .

У зв'язку зі зростанням на території України кількості нападів на інкасаторські машини, в результаті яких гинуть працівники банків, поліція почала вживати попереджувальних заходів, зокрема забезпечується можливість:

- 1) встановлення «розумних» камер з інтелектуальним програмним забезпеченням, які миттєво зчитують та ідентифікують номери машин та обличчя людей;
- 2) підключення інкасаторських машин до систем оперативного реагування поліції, щоб останні відслідковували рух інкасаторів.

Варто зазначити, що у нападах на інкасаторські автівки нерідко беруть участь колишні або дійсні інкасатори, які знають маршрути. В поліції зазначили, що готові перевірити інформацію щодо звільнених співробітників, які викликають підозри або можуть бути пов'язані зі злочинним світом [2]. Як показує практика, профілактична робота з особами, схильними до вчинення розбійних нападів, ведеться формально. Співробітники поліції встигають реагувати тільки на вчинені розбійні напади на банківські установи та інкасаторів. На нашу думку, органам поліції необхідно активізувати оперативно-розшукову діяльність з метою отримання оперативної інформації, про злочини, які готуються та про осіб, що їх планують.

З метою недопущення розбійних нападів на банківські установи та інкасаторів працівникам поліції слід здійснювати наступні заходи протидії :

1. посилити контроль органів поліції за особами, що звільнилися з місць позбавлення волі, відбували покарання за розбійні напади на банківські установи та інкасаторів;
2. створити загальнодержавну базу інформації про осіб, причетних до вчинення розбійних нападів на банківські установи та інкасаторів;
3. відстежувати та проводити аналіз оперативної обстановки в місцях можливого перебування злочинців і злочинних груп;
4. здійснювати облік та перевірку осіб, схильних до скоєння розбійних нападів. забезпечувати попередження працівників банківської установи, на яку готується напад, про загрозу небезпеки [3, с.102];
5. розробити алгоритми спільних дій представників поліції та працівників банків з метою забезпечення запобігання розбійних нападів на банківські установи та інкасаторів;
6. сприяти упровадженню новітніх технологій в системи охорони банківських установ [4, с.162], зокрема шляхом ініціювання активізації співпраці з банками;
7. забезпечувати визначення напрямків та автошляхів, де є ризик скоєння нападів на інкасаторів (як правило, це позаміські дороги) та посилення роботи на них.

В останні роки важливого значення набуває такий напрямок, як віктимологічна профілактика. На нашу думку, одним з найбільш ефективних заходів протидії в попередженні озброєних розбійних нападів на банківські установи та інкасаторів є профілактичне навчання персоналу. Наприклад, якщо співробітники зіткнулися з озброєним злочинцем, і вони кажуть неправильні речі, або роблять неправильні речі, або просто реагують неправильним чином, вони значно збільшують ризик отримання травм, тілесних ушкоджень або ставлять під загрозу своє життя [5]. Однак, якщо співробітники мають відповідні навички, наприклад з

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

працівниками було проведено навчання та відпрацьовані алгоритми дій в ситуації нападу, або збройного пограбування, будуть значно зменшені ризики отримання травм співробітниками та клієнтами. Потенційні озброєні злочинці, як правило, ведуть спостереження за потенційними цілями, і, на жаль, вони, як правило, дуже швидко виявляють недоліки в роботі персоналу. На нашу думку, представникам поліції та працівникам служби безпеки банку необхідно проводити спеціальні навчальні курси для працівників банку. Варто зазначити, що в зарубіжних країнах навчання та курси також проводять дистанційно за допомогою електронних пристроїв, що, може бути більш зручними для співробітників банків [6].

Ситуація, яка склалась з 2014 по 2017 рік з нападами на банківські установи та інкасаторів є надзвичайною, очевидно, що правова база має містити чіткі механізми дій та визначати повноваження посадових осіб на прийняття рішень, що забезпечить швидке реагування на обставини та ситуації, що виникають та змінюються. В даний час Україна, проходить через низку реформаційних потрясінь, антитерористичну операцію, яка проводиться в східних областях та відповідно відчуває на собі комплекс негативних наслідків, серед яких не останнє місце займає і зростання злочинності, яке загрожує безпеці людини, суспільства, державі.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що спосіб здійснення розбійних нападів на банківські установи та інкасаторів, результати дослідження особистісних характеристик злочинців, які вчиняють такі розбійні напади, вказують на те, що в системі запобіжних заходів щодо злочинів такого виду повинні домінувати заходи спеціально-кримінологічного попередження. Крім того, надзвичайно важливим чинником, який обумовлює необхідність застосування спеціально-кримінологічних заходів, є соціально-економічна ситуація в країні, і, відповідно, без застосування спеціально-кримінологічних заходів зменшити рівень зростання кількості нападів на банківські установи та інкасаторів практично неможливо.

Література:

1. Коваленко В.І. Кримінологічна характеристика сучасних грабежів і розбоїв та заходи щодо їх запобігання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Коваленко Віра Іванівна ; Рост. юрид. ін-т МВД РФ. - Ростов н / Д, 2003 - 261 с.
2. Поліція охорони Донеччини посилила заходи безпеки на напрямках, де є ризик нападів на інкасаторів [Електронний ресурс] : Режим доступу: <https://www.guard.np.gov.ua/novini/politsija-ohoroni-donechchini-posilila-zahodi-bezpeki-na-naprjankah-de-je-rizik-napadiv-na-inkasatoriv-foto>
3. Кримінологія: [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / О.М. Джужа, Я.Ю. Кондратьєв, О.Г. Кулик, П.П. Михайленко та ін.; [за ред. О.М. Джужи.] - К.: Юрінком Інтер, 2002. - 416 с.

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

4. Логвиненко А.М. Запобігання органами внутрішніх справ розбійним нападам на банківські установи // Право і суспільство. Науковий журнал. – № 1. – К., 2010.-192с.
5. Ray Smith. Armed robbery - strategies for procedural prevention / Smith Ray // [Electronic resource.] – Access mode: http://www.popcenter.org/library/crimeprevention/volume_05/08_morrison.pdf
6. Hendrik Van Wyk. Comprehensive Armed Robbery Safety and Prevention Course / Van Wyk Hendrik // [Electronic resource.] – Access mode: <https://apps-courses.beame.io/Widget/62d67425-3ecb-409d-8a5e-db1e36478b7b/Item/Course/hendrik-van-wyk/comprehensive-armed-robbery-safety-and-prevention-course#tp-content>

Галузь «Медицина. Історія. Економіка.»:

**СТРАХОВА МЕДИЦИНА В УКРАЇНІ ХІХ–НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ
ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ
(Історичний аспект)**

Таран Віра Василівна

кандидат медичних наук, доцент,

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна, Київ

Жила Анатолій Володимирович

кандидат медичних наук, доцент,

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна, Київ

Вступ. Складна демографічна ситуація внаслідок значного поширення захворювань, інвалідності, високого рівня передчасної смертності, скорочення середньої тривалості очікуваного життя, що негативно позначається на індексі розвитку людського потенціалу, у зв'язку з чим питання медико-соціального захисту населення відносяться до першочергових задач загальнодержавної політики в Україні.

Безповоротні втрати продуктивних сил суттєво впливають на макроекономічні показники, що вимагає комплексних заходів по збереженню, відтворенню та раціональному використанню людського ресурсу в сфері суспільного виробництва.

Пріоритетом має стати забезпечення соціальних стандартів якості життя і підтримка малозахищених верств населення, для чого необхідно нарощувати обсяги інвестицій в розвиток людського капіталу і на довгостроковій основі виконувати широкомасштабні комплексно-цільові програми з профілактики найбільш поширених захворювань.

Актуальною проблемою у світлі сьогодення є модернізація охорони здоров'я та її розбудова на якісно нових організаційних та економіко-правових засадах. Бюджетні медичні заклади мають стати конкурентоспроможними на ринку медичних послуг і забезпечувати населення доступною, кваліфікованою і ефективною медичною допомогою на усіх етапах її організації. Реформа в медичній галузі покликана замінити існуючі стереотипи, коли відомчий підхід в бюджетній сфері медицини є жорстко централізованим і закритим від громадського контролю, коли медичні заклади, як надавачі медичних послуг одночасно несуть відповідальність за їх якість, а нагляд за діяльністю медичної мережі покладається на органи охорони здоров'я, яким вони підпорядковуються, що породжує корпоративний підхід, в якому переважає захист власних відомчих інтересів, тоді як пацієнт в соціальному і правовому плані залишається не захищеним навіть тоді, коли через медичні помилки або недбалі дії з боку медичного персоналу завдається шкода для його здоров'я чи навіть для життя.

Як доводить вітчизняна і світова практика одним з альтернативних і дієвих механізмів подолання кризи в бюджетній сфері охорони здоров'я є запровадження страхової медицини. Такий досвід вже є в Україні і його необхідно враховувати в нинішніх умовах, коли окремі спроби проведення реформ в медичній галузі не дають бажаного ефекту.

Метою роботи стало дослідження історичних фактів, пов'язаних з впровадженням і функціонуванням страхової медицини на території України в середині XIX – на початку XX століття.

Матеріали та методи дослідження. Для отримання необхідних матеріалів в роботі використано контент-аналіз – послідовне вивчення різноманітних історичних документів та встановлення конкретних фактів, де висвітлюються окремі аспекти розвитку системи медичного обслуговування різних категорій населення в певні періоди часу в Україні, зокрема те, що стосується медичного страхування, як важливого засобу медико-соціального захисту при найбільш поширених захворюваннях, особливо серед робочих, зайнятих в сфері промислового виробництва, які контактують в процесі роботи зі шкідливими виробничими чинниками, котрі представляють для їх здоров'я реальну загрозу. За допомогою системного аналізу проведено порівняльну оцінку тих чи інших підходів при організації медичного обслуговування, а також виявлення позитивних і негативних характеристик при кожній з цих форм, що особливо важливо враховувати в нинішніх умовах, коли вітчизняна система охорони здоров'я перебуває в стані системної кризи і вимагає проведення кардинальних реформ в медичній галузі.

Результати дослідження та їх обговорення. Активна розробка покладів кам'яного вугілля на Донбасі, залізної, марганцевої руд та добуток нікелю у Придніпров'ї сприяли відкриттю на цих територіях чавуноливарних, машинобудівних, механічних, цукроварених, паперових заводів, а також заводів з переробки вовни. З розвитком промислових підприємств та збільшенням чисельності робочих, зайнятих в тяжких і шкідливих умовах праці, зростала

захворюваність серед даних контингентів, що поставило підприємців і тодішню владу держави перед проблемою збереження здоров'я працюючих контингентів.

Відповідно до царського Указу від 1886 року власники підприємств повинні були відкрити для своїх робочих лікарні з розрахунку одне ліжко на 100 осіб [1]. Однак дана директива не завжди виконувалася належним чином і в повному обсязі, втім слід зазначити, що саме ця директива створила певні передумови для формування медичного страхування в означених індустріальних регіонах України.

Впродовж 80-х років XIX сторіччя в семи з дев'яти українських губерніях функціонувало 130 невеликих лікарень, де надавалася медична допомога лише 15,0% найманим робітникам промислових підприємств [2].

Робітники почали об'єднуватися у громадські товариства і створювати каси взаємодопомоги за рахунок відрахувань від заробітної плати і штрафних коштів [3]. Тим самим було закладено механізм соціального страхування, який передбачав розподіл ризиків відносно захворювань поміж окремими групами громадян, котрі на добровільній основі об'єднували свої кошти.

Основними витратами допоміжних кас були виплати пенсій та грошова допомога [4]. В цей період діяли «Харківське товариство взаємної допомоги» та «Товариство взаємної допомоги наборщиків м. Житомира».

Активізація робітничого руху змусила підприємців залучатися до покриття витрат допоміжних кас, що призвело до виникнення лікарняних кас.

Перша лікарняна каса з'явилася в Україні в 1970 році завдяки угоді, укладеної між власниками адміралтейського заводу «Руссуд» з Миколаївським військово-морським шпиталем про надання безкоштовної медичної допомоги при нещасних випадках робітникам заводу. Витрати на лікування відшкодовувалися з коштів лікарняної каси.

У 1912 році III Державною Думою затверджується закон «Про соціальне страхування на випадок хвороби». Соціальне страхування забезпечувало захист найманих робітників від соціальних ризиків шляхом страхування, але цей закон поширювався тільки на 2% населення Росії, тобто на шосту частину пролетаріату [6].

Організаційною основою страхової медицини були лікарняні каси, діяльність і статут яких визначався законом. В Україні функціонували заводські та об'єднані лікарняні каси. Дані каси укладали угоди з міськими адміністраціями або земськими управами про стаціонарне лікування робітників.

Зокрема, лікарняна каса «Наваль» уклала угоду з міською Думою про оренду в міській лікарні 100 ліжок для надання медичної допомоги при травмах, хворобах, пологах [7]. Лікарняна каса у селі Хортиця, створена власниками шести заводів, уклала угоду з земською управою про стаціонарне лікування робітників цих підприємств [8].

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

Джерелами фінансування медичного страхування були внески робітників, які складали 60% усіх витрат, дотації підприємців та кошти страхових товариств. Лікарняні каси забезпечували робітників грошовою допомогою при хворобах і нещасних випадках (від 25% до 75% заробітку), при пологах (50% - 100% заробітку) при смерті застрахованого (від одного до 1,5 місячного заробітку)[9]. Однак надання медичної допомоги було не обов'язковим компонентом, особливо тим, хто не був застрахованим і не робив страхові внески.

У 1913 році було внесено доповнення до статуту лікарняних кас, де цим організаційним утворенням надавалося право на власні кошти організувати лікарні, амбулаторії, санаторії, аптеки [10].

В Миколаєві на кошти лікарняних кас було відкрито 8 лікарських амбулаторій, а саме зуболікарська та протитуберкульозна [5].

Після лютневої революції Тимчасовий уряд законом від 25.07.1917 року, розширив коло застрахованих до 3% населення Росії, зменшив внески робітників до 50%

Жовтнева революція внесла свої корективи в соціальне страхування. Рада Народних комісарів РРФСР 14 листопада 1917 р. видає декрет «Про безкоштовну передачу лікарняним касам лікувальних закладів підприємств», а також «Положення про страхування на випадок хвороби» від 22 грудня 1917 року [11].

Відповідно до означених декретів, лікарняні каси надавали безкоштовну медичну допомогу працюючим, забезпечували їх медикаментами та перев'язувальними матеріалами [12].

Джерелами формування коштів лікарняних кас були внески робітників в розмірі 1 – 2%, а при чисельності учасників страхування менше ніж 500 осіб – 3% від заробітної плати, а також дотації власників підприємств у розмірі 2/3 від суми внесків робітників [13].

Уявлення про структуру витрат надають звіти Олександрівської лікарняної каси Єкатеринославської губернії за 1916 – 1919 рр., де основні витрати приходилися на оплату медичної допомоги – 70,5%, гонорар лікаря з цієї суми складав в середньому – 5%, втрати на медикаменти – 15,3% [14, 16].

Постановою Ради Народних комісарів «Про передачу всієї лікувальної частини колишніх лікарняних кас Народному комісаріату охорони здоров'я» (1919 р.) страхову медицину було ліквідовано.

Другий етап розвитку страхової медицини пов'язаний з Новою економічною політикою (НЕПом), коли в 1921 році скорочується фінансування медичних закладів, які передаються до місцевих бюджетів, вводиться часткова плата медичної допомоги.

Декретом Ради Народних комісарів України «Основне положення про соціальне забезпечення робітників і службовців на випадок тимчасової і постійної втрати працездатності та членів їх сімей на випадок хвороби годувальника» від 10.12.1921 р. страхуванню підлягали робітники промислових підприємств, тобто створюються робітничі медицина. Згідно цього

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

Декрету поряд з грошовою допомогою при хворобі, вагітності, пологах передбачалось надання безкоштовної медичної допомоги застрахованим та безкоштовне забезпечення їх ліками, биндажами, окулярами і стоматологічним протезуванням. Незастрахованому населенню надалось 10% обсягу стаціонарної та 20% амбулаторної допомоги [15, 17].

Джерелами фінансування страхового фонду були внески роботодавців – 28%, відрахування підприємств і закладів – від 5,5% до 7% від фонду заробітної плати в залежності від класу шкідливості підприємства. В структурі бюджету соціального страхування знаходився фонд медичної допомоги, фонд «Г», який дозволяв мати гарантовані додаткові кошти для покращання медичного обслуговування працюючих та їх сімей [16, 18].

За роки функціонування робітничої медицини в Україні (1923 – 1928 рр.) загальний бюджет охорони здоров'я збільшився втричі. Він складався з трьох основних джерел: страхового фонду медичної допомоги (44% – 49,5%), місцевого бюджету (31,6% - 35,3%) та державних асигнувань (8% - 9,6%) [17, 19].

Кошти страхового фонду використовувалися на надання усіх видів медичної допомоги, організацію охорони здоров'я материнства і дитинства, профілактичну роботу та боротьбу з соціальними хворобами.

Витрати на одного застрахованого і незастрахованого в середньому по Україні у 1924 – 1925 роках становили відповідно 5 крб. 38 коп. та 99 коп. [19].

Страхова медицина функціонувала паралельно з державною і незважаючи на успішну діяльність, рішенням Ради Народних комісарів УРСР у 1927 році було ухвалено «ліквідувати апарати робітничої медицини», а її заклади передати наркомату охорони здоров'я України [18].

Система охорони здоров'я України почала діяти на засадах монопольно-державної моделі, для якої характерна жорстка контрольована, централізована форма управління та фінансування галузі за залишковим принципом, що притаманно і для сьогодення.

Висновок. Історичний досвід побудови різноманітних форм діяльності медичної галузі, включаючи медичне страхування в різні періоди становлення та розвитку української держави є надзвичайно цінним в умовах сьогодення, коли реформування цієї важливої соціальної сфери розглядається як пріоритетна задача загальнодержавної політики, між тим як основні концептуальні засади загальної архітектури системи медичного обслуговування остаточно не визначені і піддаються перманентним дискусіям, як з боку науковців, організаторів охорони здоров'я, практичних лікарів, так і широких верств громадськості.

Список використаних джерел літератури.

1. Вигдорчик Н.А. Социальное страхование. Систематическое изложение истории, организации, практики всех форм социального страхования. – СПб: Практич. Медицина. – 1912. –С. 11.

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

2. Межиров Л.С. Из истории фабрично-заводской медицины на Украине (60-90 –е годы 19 века)//Сов. Здравоохранение. – 1971. - №8. – С. 68 – 73.
3. Гуржий І.О. Зародження робітничого класу України. – К., 1958. – С.123.
4. Любимов Б. Социальное страхование в прошлом и настоящем. – Харьков: Главполитпросвет УССР, 1923. – 47 с.
5. Киселев А.Ф., Стадниченко А.В., Снисаренко П.И. и др. Больничные кассы и страховая медицина города Николаева. – Страховая медицина: вопросы, теории, истории, опыт, перспектива развития/Материалы выездного Пленума Всесоюзного общества историков медицины. – М.-Луганск, 1991. – С. 66 – 68.
6. Мирский М.Б. Из истории страховой медицины в нашей стране. – Страховая медицина: вопросы, теории, истории, опыт, перспектива развития/Материалы выездного Пленума Всесоюзного общества историков медицины. – М.-Луганск, 1991. – С. 34 – 36.
7. Рохлина Л.П. Социальное страхование и медицина//Врач. дело, 1920. - №1. – С. 22-31.
8. Пушин С.Г. История создания больничной кассы при заводах села Хортица Александровского уезда Екатеринославской губернии. - Страховая медицина: вопросы, теории, истории, опыт, перспектива развития/Материалы выездного Пленума Всесоюзного общества историков медицины. – М.-Луганск, 1991. – С. 36 – 38.
9. Агарков В.И., Северин Г.К., Бутева Л.В. Исторический опыт отечественной страховой медицины и его значение для современной практики. - Страховая медицина: вопросы, теории, истории, опыт, перспектива развития/Материалы выездного Пленума Всесоюзного общества историков медицины. – М.-Луганск, 1991. – С. 38 – 39.
10. Гришин В.В., Мирский М.В., Динилишина Е.И. и др. Больничные и страховые кассы: отечественный опыт медицинского страхования/Под ред. О.П. Щепина. – М., 1967. – С. 48 – 65.
11. Бюллетень Народного комиссариата труда, 1918. - №1 – 4. – С. 170.
12. Ефимов Д.И. Пути развития советской медицины на Украине// Профилактическая медицина, 1926. - №10. – С. 122 – 132.
13. Таран В.В. Развитие страховой медицины на Украине/Социальная медицина, организация здравоохранения, история медицина. – 1992. – Вып. 23. – С. 117 - 120.
14. Весельський В.Л., Рудень В.В. Фабрично-заводська та робітнича (страхова) медицина в Україні в 1866 – 1927 рр.//Буковинський мед. вісник, 1999. – т.3. - №3. – С. 250 - 259.
15. Пушин С.Г. Источники финансирования и расходы больничных касс. - - Страховая медицина: вопросы, теории, истории, опыт, перспектива развития/Материалы выездного Пленума Всесоюзного общества историков медицины. – М.-Луганск, 1991. – С. 78 – 79.
16. Ленинские декреты по здравоохранению. – М.: Медицина, 1980. – С. 394 – 396.
17. Ефимов Д.И. Этапы развития здравоохранения на Украине за 10 лет революции//Профилактическая медицина, 1927. - №10. – С. 1 – 14.

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

18. Ефимов Д.И. Десять лет советского здравоохранения на Украине. – Харьков: Научная мысль, 1929. – 30 с.
19. Здравоохранение в годы восстановления и социалистической реконструкции народного хозяйства СССР. 1915 –1940/Тез.докл. – М.: Медицина, 1973. – С. 53 – 55.

Таран В.В., Жила А.В. Страховая медицина в Украине XIX в начале XX столетия как форма социальной защиты (Исторический аспект). В статье рассматриваются основные организационные принципы построения медицинского страхования в разные исторические периоды в Украины как форма социальной защиты рабочих, занятых в промышленном производстве и один с эффективных механизмов обеспечения этим контингентам медицинской помощи за счет разнообразных источников финансирования.

V.V. Taran, A.V.Zhila Insurance medicine in Ukraine XIX-early XX century as a form of social protection (the Historical aspect). The article discusses the basic principles of organization of medical insurance in different historical periods in Ukraine as a form of social protection for workers in industrial production and is one of the effective mechanisms of providing the se contingents of medical assistance through various funding sources.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ СВІДОМОСТІ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

Омельченко Марина Сергіївна
кандидат педагогічних наук, доцент
Донбаський державний педагогічний університет
Україна, Слов'янськ

Анотація: дана стаття присвячена проблемі професійної свідомості особистості. Автор обґрунтовує актуальність з'ясування змісту, структури, компонентів поняття «професійна свідомість» у сучасній психологічній науці, здійснює теоретичний аналіз даної проблеми. У тезах наведені різні погляди на трактування професійної свідомості особистості, систематизовані визначальні складові даного явища. У завершенні аналізу автор розглядає питання професійної компетентності, як поняття, що відображає уявлення про високий рівень професійної свідомості.

Ключові слова: професійна свідомість, професійна компетентність, професіонал.

Потреба у підвищенні професіоналізму сучасних спеціалістів привертає інтерес вчених до професійної свідомості як предмета психологічного дослідження (Є.І. Ісаєва, С.Г. Косарецький, В.І. Слободчикова, О.А. Гульбс, Н.І. Гусякова, А.А. Лузаков та ін).

Розглядаючи структуру професії як соціального явища можемо визначити об'єктивний та суб'єктивний аспекти.

Об'єктивний аспект професії представляє її як соціальний інститут. Професія визначає становище людини у соціальній структурі, позначає її соціально-професійний статус, передбачає індивіду певний тип професіональної поведінки.

Суб'єктивний аспект включає професіональні знання, вміння та навички, суспільні норми, цінності, ідеали, звернені до індивіда та засвоєні ним в ході відповідної діяльності або при підготовці до неї. Тобто суб'єктивна складова професії полягає у становленні та розвитку професійної свідомості [5].

Розглядаючи професійну свідомість як систему, О.В. Усова виділяла наступні її підсистеми:

- підсистема усвідомлення об'єктів діяльності, ставлення людини до об'єктів, які вона усвідомлює;

- професійні знання та навички, індивідуальні особливості особистості, стильові особливості виконання діяльності, професійні якості, цілі та плани, професійні відношення, прогнози, оцінка [4].

Незважаючи на багатоаспектність визначення поняття професійної свідомості, за своєю суттю вона є однією з форм свідомості, що визначає спільність походження, компонентів та механізмів цих двох понять, взаємообумовлює зв'язок між ними.

Професійна свідомість – це свідомість, яка розвивається і формується у процесі професіогенезу (розвитку особистості в професійній сфері життєдіяльності), разом із професійною мотивацією, професійним ставленням до світу, посідає ключову позицію, яка обґрунтовує постановку проблеми [3].

Професійна свідомість – форма свідомості особистості, яка відображає процес професіоналізації фахівця та охоплює всі прояви свідомості особистості, які пов'язуються з її професійною діяльністю [6].

Професійна свідомість – системне утворення, предметом відображення якого виступає конкретна професійна діяльність та функцією якого є регуляція даної сфери соціальної активності людини. Тобто, поняттям «професійна свідомість» позначається та частина суспільної свідомості, яка виникає у його структурі як проекція спеціалізації трудового досвіду конкретної професійної групи у результаті суспільного розділення праці [2, 79]

Хоча зв'язок між професійною свідомістю та формування готовності майбутнього фахівця до конкретного виду праці досить тісний, її не можна розглядати як конкретний період вибору професії. Становлення професійної свідомості відбувається у процесі усвідомлення майбутньої професійної діяльності, а функціонування – упродовж всіх її етапів.

Динаміка професійної свідомості полягає в послідовній зміні інтенції свідомості з об'єкту діяльності (об'єктивний рівень) на засоби і способи діяльності (заданий рівень), та, нарешті – на цінності і смисли діяльності (проблемний рівень). У якості механізмів переходу на більш високі рівні розглядається рефлексія (В.І. Слободчиков, Є.І. Ісаєв).

Професійна свідомість є спеціалізованою, тобто реально існує як деяка множина відокремлених одне від одного специфічних професійних аспектів. Різні аспекти професійної свідомості відображають специфіку певного виду праці та розрізняються залежно від професійної приналежності групи або індивіду. При цьому всі аспекти єдині.

Становлення професійної свідомості відображає весь процес формування особистості професіонала.

Змістом професійної свідомості є знання про цілі, засоби, плани та програми професійної діяльності, про об'єкти та суб'єкти професійної взаємодії, про параметри та норми оцінки ефективності професійної діяльності.

Одним з найважливіших понять, які відображають сьгодні наукові уявлення про високий рівень розвитку професійної свідомості особистості є поняття «професійної компетентності».

У поняття компетентності включається окрім загальних знань і знання можливих наслідків, конкретного засобу впливу, рівень вміння та досвід практичного використання знання.

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

Знання фахівця – це потенціал, науково-практичний багаж. Актуалізують їх додаткові фактори, тобто компетентність – не лише наявність знань та досвіду, але й вміння ними розпоряджатися.

Є також різні види професійної компетентності : спеціальна, соціальна, особистісна, індивідуальна [1].

Професіонал, як людина компетентна у різних сферах, прямо або опосередковано пов'язаних з її професійною діяльністю, має володіти усіма переліченими видами компетентності.

Література:

1. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – Москва: Международный гуманитарный фонд Знание, 1996. – 312 с.
2. Лазутина Г.В. Основы творческой деятельности журналиста / Г.В. Лазутина. – Москва: «Аспект Пресс», 2001. – 240 с.
3. Руденко В.А., Томилин С.А., Василенко Н.П. Основные проблемы организации подготовки специалистов для атомной отрасли в условиях внедрения профессиональных стандартов / В.А. Руденко, С.А. Томилин, Н.П. Василенко // Глобальная ядерная безопасность. 2016. № 3 (20). – С.80-87.
4. Усова О.В. Профессиональное сознание будущих менеджеров: значимые факторы формирования / О.В. Усова // Профессиональное самосознание и экономическое поведение личности: Материалы II Международной интернет-конференции, январь – май 2007. – Омск: Полиграфический центр КАН, 2007. С. 241 – 250.
5. Цвык В.А. Профессиональное сознание личности: понятие и структура / В.А. Цвык // Вестник Российского университета дружбы народов. – 2004. – №1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/professionalnoe-soznanie-lichnosti-ponyatie-i-struktura> (дата обращения: 15.12.2016).
6. Шевченко Н.Ф. Формування професійної свідомості практичних психологів у системі вищої освіти / Н.Ф. Шевченко. – Автореф. дис. д-ра психол. наук: 19.00.07 / Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – К., 2006. – 32 с.

ОПТИМІЗАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ КЕРУВАННЯ КРОКОМ В ПАРАЛЕЛЬНИХ АЛГОРИТМАХ МОДЕЛЮВАННЯ

Дараган Тарас Геннадійович
студент 2 курсу магістратури
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
Україна, м. Покровськ

***Анотація:** В роботі розглянуто нові підходи до оптимізації комунікаційних операцій при чисельному розв'язанні задачі Коші для систем звичайних диференціальних рівнянь з використанням паралельних блокових методів. Описано загальні проблеми, які виникають при обчисленні СЗДР паралельними блоковими методами з використанням багатопроцесорних комп'ютерів та кластерів, а саме, розподіл обчислювального навантаження на усі процесорні елементи. Запропоновано нові підходи для ефективного розподілу навантаження на доступні процесори. За допомогою реалізованої програмної системи проведено дослідження запропонованих методів, а також наведено результати дослідження ефективності цих методів.*

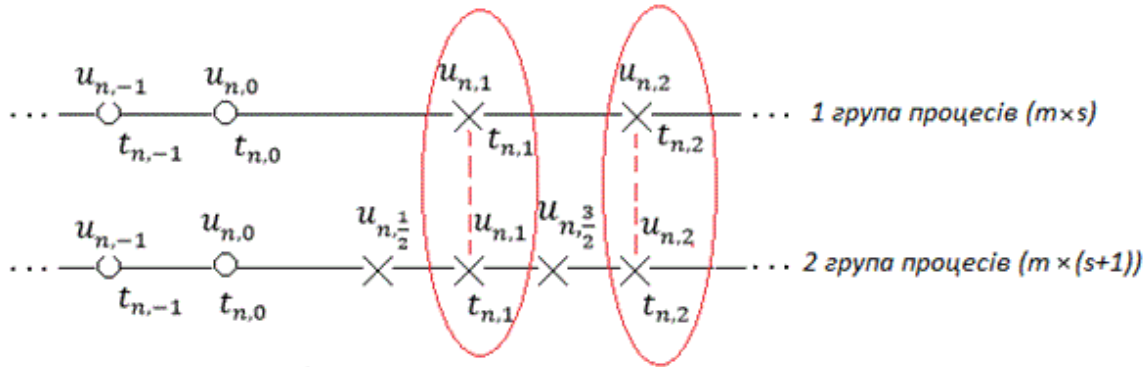
***Ключові слова:** чисельні методи, паралельне моделювання, блокові методи, комунікаційні операції, керування кроком, MPI*

Найбільша потреба в ефективних паралельних методах виникає при моделюванні динамічних об'єктів з зосередженими параметрами, які описуються системами звичайних диференціальних рівнянь. Головною перешкодою до впровадження практично всіх паралельних систем є відсутність ефективних прикладних паралельних методів.

Мета роботи полягає в дослідженні і розробці алгоритмів керування кроком і порядком інтегрування при вирішенні жорстких систем на основі паралельних колокаційних блокових методів [1] з генеруванням коефіцієнтів методу заданого порядку точності для отримання максимальної реальної продуктивності.

Неявні колокаційні методи, зазвичай мають, абсолютну стійкість, що дозволяє використовувати їх при вирішенні жорстких задач [2], але з цим зростає складність побудови на їх основі алгоритмів автоматичної зміни розміру кроку інтегрування. Головна ідея блочних методів полягає в одночасному отриманні наближень точних розв'язань в рівновіддалених точках блоку, однак це унеможлиблює зміну кроку всередині блоку. Колокаційні методи для розв'язання задачі Коші будуються на інтерполяційних многочленах, причому їх ступені збігаються з кількістю точок колокації, тому значення багаточленів в цих точках збігаються з

правими частинами диференціального рівняння в розрахункових точках. У випадку, коли розрахункова функція характеризується різною швидкістю зміни на окремих ділянках інтегрування, застосовують схему, де до розрахункового блоку вводяться додаткові точки. Розрахунки в таких блоках можуть виконуватись паралельно, а обмін розрахованими значеннями буде проходити лише після розрахунку усіх точок у блоках (рис. 1), де $u_{n,i}$ - наближені значення розв'язання задачі Коші в точках $t_{n,i}$, $i = 0, 1, 2, \dots, s$.

Рисунок 1 – Дві паралельні нитки обчислень m-крокового s-стадійного блокового методу

Звичайна реалізація такої схеми, з використанням технології MPI має на увазі, що кількість доступних процесорів розподіляється на дві групи, де за кожною із груп закріплюється одна нитка обчислювань, а за кожною стадією в блоці закріплюється окремий процесор, який вираховує на одній точці (стадії) усю систему рівнянь ЗДР. Після розрахунку усі процесори мають обмінятися своїми значеннями з усіма другими процесорами. Однак можуть виникати такі ситуації, коли число доступних процесорів більше за число стадій в двох блоках, і тоді рівномірний розподіл числа процесорів на дві групи може бути неефективним, тому що деякі процесори також будуть брати участь у обміні «усі з усіма», витрачаючи час на недоцільні операції обміну. Тому для оптимізації комунікаційних операцій було запропоновано два підходи для оптимального використання процесорів.

Перший підхід пропонується для використання на багато процесорних комп'ютерах, який полягає у наступному: так як в першому блоці число стадій може бути менше, ніж число стадій у другому розрахунковому блоці, то число необхідних процесів для першої групи потрібно також скоротити до числа стадій у першому розрахунковому блоці. Потім процеси, що залишилися, за такою ж схемою розподіляються і для другої групи, і тоді незадіяні процесори просто не будуть приймати участі у розрахунку. Такий підхід доцільно використовувати на архітектурі, яка описується топологією кільце.

Другий підхід розрахований для використання на багато процесорних кластерах, де мінімальне число доступних процесорів може перевищувати 100, тому при використанні таких обчислювальних ресурсів доцільніше буде задіяти усі доступні процесори. Клас задач, які

обчислюються блочними методами характеризується великою розмірністю системи, яка може досягати і 1000, і 10000 рівнянь. Тому обчислення усіх рівнянь на одному процесі не є ефективним, з точки зору часу виконання. Розподіл процесів на дві групи виконується за такою схемою: усі доступні процеси рівномірно поділяються на загальне число стадій у першому та другому розрахункових блоках так, щоб за кожною стадією було закріплено підгрупу процесів, приблизно однаковою розмірністю. Саме такій підхід дозволить додатково розпаралелювати обчислення всіх рівнянь системи на кожній стадії серед процесорів у кожній підгрупі. Таким чином при великій розмірності системи будуть задіяні всі доступні процеси.

Для дослідження ефективності запропонованого першого підходу була розроблена програмна система з використанням технології MPI, в якій реалізовано модифікований алгоритм розподілу процесорів на дві групи, а також було реалізовано метод для обміну повідомленнями між паралельними процесами (рис.2).

<p><i>Алгоритм розподілу ПЕ на дві групи</i></p> <pre>//стадій в першому блоці більше ніж число половини процесів if (comm.Size / 2 <= Math.Max(s_1, m_1)) { //перша група складається з половини процесів end_1_Group = (comm.Size / 2); //якщо стадій в другому блоці більше ніж процесів, що залишилися if ((comm.Size / 2) <= Math.Max(s_2, m_1)) { //друга група складається з другої половини всіх процесів end_2_Group = (comm.Size / 2) * 2; } else{ //друга група складається з необхідного числа процесів end_2_Group = Math.Max(s_2, m_1); } } else //стадій в першому блоці менше ніж виділено процесів { //перша група складається з необхідного числа процесів end_1_Group = Math.Max(s_1, m_1); //якщо число стадій другого блоку менше ніж залишилося процесів if (Math.Max(s_2, m_1) < (comm.Size - (Math.Max(s_1, m_1)))) { //друга група складається з необхідного числа процесів end_2_Group = ((Math.Max(s_1, m_1)) + Math.Max(s_2, m_1));} else{ //друга група складається з усіх процесів, що залишилися end_2_Group = comm.Size; } }</pre>	<p><i>Метод передачі повідомлень між паралельними процесами</i></p> <pre>protected static void send_data_in_group(Intracommunicator comm, ref double[] arr1, int firstRank, int sendRank, int endRank) { if (comm.Rank == sendRank) for (int i = firstRank; i < endRank; i++) if (sendRank != i) comm.Send(arr1, i, 4); else if (comm.Rank != sendRank) comm.Receive(sendRank, 4, ref arr1); }</pre>
---	---

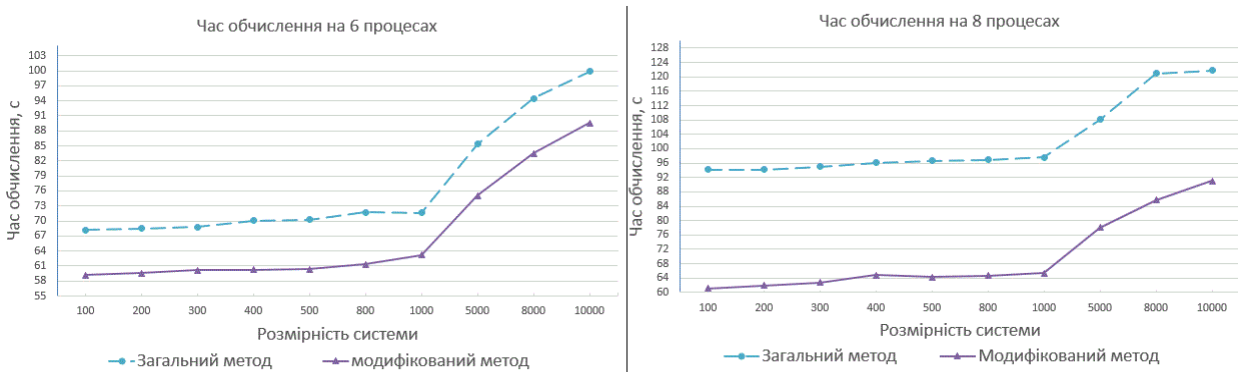
Рисунок 2 – Фрагмент коду алгоритму розподілу процесорів та методу передачі повідомлень між паралельними процесами

При проведенні тестування обчислювалась задача Капса [3] блоковими методами з відомими точними розв'язаннями. Були проведені обчислення послідовним алгоритмом; паралельним алгоритмом зі стандартною схемою та модифікованою на 4, 6 та 8 процесорах, результати яких зображені на рис. 3.

Тестування програмної системи виконувалося на комп'ютері з 4 доступними процесорами, тому результати тестів, в яких задане число обчислювальних процесів 6 і 8, не відображають реальний час обчислення, що пов'язано зі специфікою використання потоків операційною системою. Однак аналіз результатів досліджень вказує на те, що запропонований модифікований метод оптимізації комунікаційних операцій керування кроком в паралельних алгоритмах моделювання з використанням багато процесорного комп'ютера ефективніше, ніж метод із загальною схемою паралельного алгоритму. Зведені дані результатів проведених обчислень відображені в табл. 1.

Результати проведених обчислень

Розмір системи	Послідовний алгоритм	Загальна схема розподілу процесів			Модифікована схема розподілу процесів		
	Час обчислення						
	1 процес	4 процеси	6 процесів	8 процесів	4 процеси	6 процесів	8 процесів
100	1,273	2,381	68,204	94,14	2,177	59,191	61,122
200	2,325	2,641	68,487	94,131	2,587	59,578	61,955
300	3,436	3,112	68,795	95,045	3,223	60,2	62,714
400	4,556	3,444	70,089	96,134	3,755	60,232	64,841
500	5,667	3,851	70,274	96,605	3,859	60,406	64,221
800	9,04	5,215	71,69	96,964	5,292	61,365	64,729
1000	11,459	5,97	71,663	97,582	6,15	63,248	65,321
5000	55,985	23,369	85,333	108,055	23,095	75,021	78,108
8000	89,328	36,718	94,477	120,885	36,133	83,532	85,673
10000	115,111	44,816	99,888	121,731	44,67	89,536	91,01

Рисунок 3 – Діаграма ефективності проведених обчислень на 6 та 8 процесях

Література

1. Дмитриева О.А. Коллокационные блочные методы с контролем на шаге // О.А. Дмитриева [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.hups.mil.gov.ua/periodic-app/article/12220/soi_2015_5_20.pdf
2. Параллельные численные методы моделирования динамических объектов: монография / О.А. Дмитриева. – Красноармейск: ГВУЗ «ДонНТУ», 2016. – 384 с.
3. Numerical Solution of Extended Block Backward Differentiation Formulae for Solving Stiff ODEs / [S.A.M. Yatim, Z.B. Ibrahim, K.I. Othman, M.B. Suleiman] //Proceedings of the World Congress on Engineering. WCE 2012, July 4 – 6, 2012, London, U.K. – 2012. – Vol. 1. – P. 109–113.

**ВИТОКИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА БОЛГАР В ІСТОРІЇ
КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ КРИМУ**

**Франжуло Валерія Андріївна,
аспірант другого курсу заочного відділення
наукова спеціальність
17.00.06 – декоративне і прикладне мистецтво
Львівська національна академія мистецтв
м. Львів**

Декоративно-прикладне мистецтво Криму різноманітне і неповторне. Кожен народ переймав кращі техніки і прийоми у сусідніх народів, зберігши свої національні риси.

Відродження національної свідомості - проблема незалежної України. Сьогодні актуальним є питання вивчення історії країни, її етнографії, фольклору, народної творчості, різних видів і жанрів образотворчого мистецтва.

У світі вже давно визнана цінність і значення народної (традиційно-побутової) культури. Культура народів, етнічних груп та етнографічні музеї - це частина культурного надбання країни. В Україні існує ряд етнографічних музеїв (Київ, Львів, Ужгород), етнографічні розділи є в багатьох краєзнавчих музеях.

Крим – регіон зі складним етнічним складом населення. Вивчення культури населення цього регіону дає можливість виявити закономірності виникнення етнічних традицій, з одного боку, і процесів культурної взаємодії між різними етнічними групами, з іншого.

Крим здавна був поліетнічною територією. Протягом тривалого і більш короткого часу на півострові формувалося багата, цікава культурна та історична спадщина. З кінця XVIII і впродовж XIX століття в силу ряду історичних подій і причин на півострові стали з'являтися представники народів, які зробили важливий внесок в різні сторони життя Криму [1., с. 32-47]. Сучасна етнічна ситуація стала формуватися саме з цього періоду і змінювалася протягом XX століття. Етноси і етнічні групи Криму внесли вклад в культурну спадщину півострова, в сукупності це становить багатий історичний та етнографічний матеріал, який необхідно активно використовувати в діалозі культур [5., с. 8-12]. Хотілося б відзначити значення народних культур: по-перше, етносів, що сформувалися на півострові або мають тісну етнічну історію з Кримом - кримські татари, караїми та кримчаки, а також етнічні групи (етноси) культура і історія яких розвивалася і збереглася на території України в Криму - вірмени, італійці, кримські цигани (чінгіне), східно-слов'янське населення до 40-х рр. XX ст. і естонці; по-друге - народи (етнічні групи) проживають в Україні і що виділяються в Криму збереженням

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

своєї культури і регіональними особливостями, наприклад, болгари, греки, українці, німці, чехи, євреї, росіяни; по-третє, народи, які переїжджають до Криму після 1945 року - азербайджанці, корейці, білоруси, а також українці і росіяни з різних областей, поповнювали східно-слов'янське населення Криму [6., с. 23-90].

Все професійне мистецтво вийшло з народного, яке є початком всякого мистецтва. Народна естетика найбільш древня, вона – першооснова і один з головних джерел сучасних естетичних поглядів. Найбільше збереглася вона в народному декоративно - прикладне мистецтво, в існуючих і сьогодні художніх промисли. Основним джерелом народної естетики служила краса землі, яка виховувала в людях поетичне сприйняття світу і робила їх художниками, створювала чудову досконалість форм. З іншого боку, образи рідної природи обов'язково втілювалися в предметах, які мали практичне призначення: в побутових речах, господарського начиння, оздобленні житла, одязі, іграшках для дітей і так далі. Вишитий фартух або, скажімо рушник - одночасно і побутовий предмет, і високе мистецтво.

Яскравим і цікавим явищем в історії культурного розвитку Криму видається болгарське декоративно-прикладне мистецтво. Болгарська вишивка несе в собі риси впливу як східних народів так і західної культури.

Предметом вивчення в даній роботі є болгарська вишивка в Криму. Ставиться завдання вивчити орнамент, розкрити значення кольору. Систематизувати і поглибити знання про традиційну болгарської культури.

Перші болгарські поселенці, прагнучи зберегти мову, віру і культуру, приносять до Криму свої звичаї, обряди і свята. Живучи в Криму, болгари зуміли зберегти особливості мови і риси традиційної культури. Вони славилися як чудові хлібороби, вівчарі, виноградарі. В їх поселеннях процвітали різьблення по дереву, аплікація по шкірі, виготовлення мідного посуду, дерев'яних меблів і домашнього начиння, ткацтво і вишивка[3., с. 51-58].

У народному побуті вишивка застосовувалася для прикраси скатертин, рушників, але особливе місце займала вишивка одягу. Вишивка народного болгарського одягу відрізняється різноманітністю технічних прийомів і способів. Для вишивки застосовували спеціальні нитки, що має особливу крутку, їх виготовляли з лляного і бавовняного волокна і фарбували натуральними барвниками.

Для виконання візерунка в більшості випадків використовували відразу кілька вишивальних технік. Попри всю різноманітність вишивальних прийомів народні вишивки відзначаються надзвичайною узгодженістю художнього задуму і технічного виконання. Як правило, в орнаменталії одягу всі способи прикраси з'єднувалися: вишиті і ткані візерунки доповнювалися нашивками зі стрічок, позумента, тасьми[7., с. 24-28].

Вплив стародавніх культур існували на території Болгарії помітно в яскравому розмаїтті орнаментальних мотивів виробів декоративно-прикладного мистецтва. Численні орнаментальні

форми, перетворені талановитими народними майстрами, створили специфічний болгарський орнамент.

Слід розрізняти такі основні види орнаментів: геометричні, рослинні, зооморфні та антропоморфні. Найчастіше зустрічається суміш окремих видів орнаментів, рідше зустрічаються чисто рослинна, чисто зооморфна або геометрична.

Геометричний (абстрактний) орнамент ділиться на: геометричний; геометричний з частковим використанням рослинних орнаментів; геометричний з частковим використанням зооморфних мотивів.

Лінійні візерунки займають значне місце. Тут зустрічаються різноманітні види ліній - рівні, ламані, круглі, зігнуті і інші, які в комбінації створюють різні фігури: квадрат, ромб, трикутник, багатокутник, зірки [11., с. 154-169]. Орнаменти будуються з симетрично розташованих зигзагоподібних і ламаних ліній, що нагадують ручку жезла, ромби, прямокутники, квадрати, довгасті шестикутники, кола, зіркоподібні і хрестоподібні орнаменти, виконані одним способом. Самим типовим орнаментом є квадрат або прямокутник з вписаними в нього ромбами або шестикутниками. Геометричний орнамент крім цього домінує в масі дрібних складових в більш складних фігурних або стрічкових композиціях. Це - свастичні елементи, зигзаги, хрестик, меандр, трикутники, неправильні восьмикінечні зірки.

Стародавні, на вигляд геометричні мотиви, часто мають зооморфні або рослинні джерела. Як у всіх видах орнаменту, так і тут є форми котрі виникли як геометричні. Самі геометричні форми можуть модифікуватися в зооморфні і рослинні. Іноді мотиви поживляються і перетворюються в форми близькі природним. Так, різні види зірок в орнаментиці частіше схожі на квіти і мають відповідні назви.

Завдяки впливу християнства і наявності великої кількості монастирів, хрест і восьмипроменева зірка стали особливо популярні у народних майстринь, і використовувалися разом або окремо, в досить складних комбінаціях. Форма хреста різниться: хрест з прямими або подвійними лініями; чистий, без прикрас; з «плечима», розширеними по краях; із ступінчастим, що входять один в одного, квадратним, зіркоподібним, круглим центром, з якого виходять різні, химерні лінії подібно до стріл, тризуба, дуг [4., с. 72-86].

Гнучка стрічка. Витоки відкриваються в етрусському живопису. Створюється враження, що цей мотив мав свій розвиток в межах середньовіччя. З самого початку зрозуміло його зв'язок з архітектурним відображенням з косо поставлених цегли, так звані зубці. Тінь на окремих ромбах, зображена з метою передати ілюзію рельєфності. Цей мотив, розміщений в один ряд, передає саме карниз в архітектурних фонах більшість мініатюр візантійських рукописів [10., с. 49-61]. В кінці XII століття орнамент найчастіше складається з декількох паралельних зигзагоподібних стрічок і схожий на «гармошку».

Меандр, збережений в болгарських стенописних пам'ятниках, один з найдавніших мотивів.

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

Зустрічається в пізніх грецьких і ранньохристиянських мозаїках. В XI-XII столітті він повністю плоский, а в болгарських пам'ятках XIV століття отримує додаток з гілок і точок по сторонам [14., с. 27-31]. Створюється повна ілюзія тривимірності, що повертає до прикладів елліністичного мистецтва.

Шнуровідний орнамент (мотузка) супроводжує людську творчість з неолітичної кераміки та є майже обов'язковим елементом в елліністичних музичних підлогах. Присутній він і в прикрасах староболгарських рукописів, де за старою східною традицією створюються маленькі круглі зерна при переплетенні двох ниток [2., с. 114- 131].

Рослинні мотиви. Рослинний елемент з'являється в різних стильових замальовках. Попереднє місце займає самостійна розеткова фігура, завжди стилізована до повної геометричності. Характерним є хрестоподібна в залежності від цього і зіркоподібна форма. Ці розетки використовуються в комбінаціях з ритмічно розташованими орнаментами і самостійно, при різних розмірах. Найтиповіша форма цього орнаменту - «тюльпан».

Тюльпан – один з найпоширеніших рослинних орнаментів. Використовується стилізовано або близько до природи. Коріння цього орнаменту східні. Такі мотиви зустрічаються в малоазійських, перських та інших вишивках, привезених до Болгарії турками і поширених за часів рабства.

Гвоздика – значно давніші орнаменту «тюльпан», відбувається швидше за все з Візантії. Дуже стилізоване, переходить іноді в довгасту східну зірку.

Роза – дуже старий орнамент, знятий з кам'яних виробів. Залежно від художніх здібностей, смаку і технічного вміння майстринь, в більшості випадків троянда стилізується до невпізнання. Роза зустрічається в орнаменті майже всіх народів. Роза використовується як повторний окаймлюючий орнамент або розташований в центрі і облямований іншими рослинними орнаментами, найчастіше тюльпанами.

Лоза – хвилеподібна лінія або гілка, від якої в різні боки розходяться завиті вусики або листя. В основі цього мотиву лежить виноградна лоза – символ родючості. Хвилеподібна гілка існувала ще в давньоєгипетському живопису, цей мотив згодом отримав назву «візантійська гілка».

Розкладання хвилеподібної гілки на окремі частини дає можливість для великої різноманітності при з'єднанні окремих йому елементів. Так виходять серцеподібні і пальмоподібні мотиви [3., с. 51-58]. Цей орнамент, дуже поширений і згодом перетворювався, втрачаючи первинну форму.

Інші рослинні орнаменти - стилізовані квіти хризантем, кукурудзяні качани, пшеничний колос, стилізовані листя і гілки, мак і маргаритки - всі ці рослинні орнаменти мають загальні риси з деякими мотивами східної орнаментики. Кожна майстриня обмежувалося просто копією, а завжди шукала щось нове, своє. Для болгарської вишивки характерний образ цілої рослини в

різноманітних комбінаціях. Майже виключена композиція з вазою або квітковим горщиком, де показується тільки надземна частина рослини.

Зооморфні мотиви. Якщо розглядати зооморфний орнамент у вишивці, то помітно, що кількість чисто зооморфних орнаментів дуже невелика. Всі зображення птахів і комах перетворені і стилізовані в комбінаціях з рослинними і геометричними орнаментами[8., с. 87–94].

Однак, зустрічаються зображення птахів з розправленими крилами – орла, що летить або сидить на гілці. Рідше можна зустріти такий елемент зооморфного орнаменту, як фігури йдуть один за одним – качки або півники. Композиція являє ці образи розташовані симетрично один проти одного – два птахи або два коня і рослинний орнамент між ними. Ця форма зустрічається ще і як свастично розташовані чотири птиці. В образах, що до нас дійшли є двоголові птахи, тварини, які мають геральдичний вигляд[12., с. 183-2].

За матеріалами зібраними в болгарських селах, можна констатувати, що зооморфні мотиви і орнаменти не надто популярні і зустрічаються рідко. Деякі дослідники пояснюють зникнення орнаменту з зооморфні мотивом тим, що вони дуже давні за походженням.

Антропоморфний орнамент, передусім, зустрічається на рушниках та інших елементах інтер'єру. Людська фігура повністю геометризowana. Геометричне зображення людської голови зустрічається в простих лінійних орнаментах. По колу голова прикрашена зубцями, що типово для такого орнаменту. Цей орнамент читається просто і ясно, іноді він трактується як «тюльпан». У деяких випадках такий орнамент, прикрашений точками, схожий на людське обличчя. Майстри своїм умінням доводять, що для них важлива перш за все композиція, хоча зображення, наприклад, шкідливих комах має магичне значення. Народ вкладає великий сенс в орнамент. Часто може здатися, що відомий орнамент має значення таке як: квітка, дерево, гілочка, стебло, але також прийнятна така концепція як: лоза, яблуня, гвоздика, троянда, тюльпан, півонія, верба, дуб, айва, груша, малина, інжир, мак і багато інших. Подібна ситуація і з образами тварин: деяким фігурам народ дав назви - кінь, собака, заєць, лев, коза, кішка, вівця. А якщо схоже на птицю, то: качка, півень, зозуля, ворон, курча. Людська фігура називається: людина, дитина, лялька, наречена, солдат і так далі.

Величезна різноманітність існує і в кольорах. Важливе, якщо не перше місце займає червоний колір, за ним йде зелений, синій, темно-коричневий, чорний та інші. Червоний колір – є улюблений колір болгар, саме він був заборонений турками протягом п'яти століть [15., с. 249-258].

Білий і червоний завжди помітні в колірній таблиці народу, а ставлення до жовтого кольору порівняно слабке. У багатьох випадках він символізує хворобу або смерть. На початку весни люди найбільше побоюються побачити жовтого метелика, як символ небезпечної хвороби.

Багатий колорит болгарських декорів обумовлений натуральними барвниками, які

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

використовували народні майстрині для забарвлення бавовняних, шовкових і лляних ниток [2., с. 114- 131]. Такі нитки зберігають свою свіжість при багаторазовому використанні. Фарбувальні технології з давнини і до наших днів залишили великий слід. Народне фарбувальне мистецтво у болгар базується на рослинних і в меншій мірі на інших природних матеріалах [4., с. 72-86]. Спосіб забарвлення передавався з незапам'ятних часів.

Жовтий колір отримували з хвойної кори. При відділенні від дерева кори, пускався білий сік, при нагріванні забарвлює воду в жовтий колір. Жовтий колір виходив при варінні жовтих квітів і стебел чистотілу, з яблучної шкірки [7., с. 24-28]. Ці рослини варилися у воді, поки не пускали міститься фарбу. Попередньо матеріал для фарбування замочували в розчині капустиного соку, розсолу або в розчин морської солі. Після цього відбувалася забарвлення матеріалу до потрібної насиченості.

Темно-синій колір отримували з мідного купоросу, який розминається в порошок і розчиняється в теплій воді. Зелений колір отримували, якщо в воду з вареною хвойною корою для жовтого кольору додати мідний купорос. Коричневий отримували із зелених пір горіхів. Зібрані кірки варили до повного розварювання. Забарвлена вода цеділась і нею заливався матеріал. Фарбування горіховими корками дає один з найстійкіших кольорів [14., с. 27-31].

Колірний ритм в болгарських вишивках простий, чергуються послідовно всі вживані кольори, після їх використання все повторюється знову. Це виходить при обмеженій кількості тонів. Найчастіше кольори групуються, по обидва боки одного кольору групується інший. Ці різнокольорові смужки повторюються безпосередньо одна до іншої або розділяються постійним кольором, який може не входити до складу ритмічного розташування [13., с. 25-27].

Характерною рисою болгарського орнаменту є його геометричність, що обумовлено фактурою самої тканини, де нитки качка й основи переплітаються перпендикулярно [9., с. 154-198]. У геометричний лад болгарської вишивки вплітаються рослинні і зооморфні елементи слов'янських народів, що проживають по сусідству (українців, росіян і т.д.). Особливістю вишивки болгар Криму є обмежена кількість квітів і темний фон (чорний, коричневий). Так у творчості народних майстрів відбилася нелегка доля народу.

З культурних традицій народів, які жили на території Криму, а зокрема болгарського народу, можна черпати ідеї і образи для своєї творчості, насичувати древніми символами виробу сучасного декоративно-прикладного мистецтва, а також вишивки.

Література:

1. Акчокраклы О. Татарские тамги в Крыму/ О. Акчокраклы /Материалы научно-этнографической экспедиции по изучению крымскотатарской культуры в Крыму 1925 г. — Симферополь, 1927. — С. 32–47.
2. Ангелов Д. Болгарская средневековая культура/ Д. Ангелов, А. Грабар – Болгария,

Софія: из-во «Септември», 1963. – С. 114- 131.

3. Вакарелски Х. Болгарское народное искусство/ Х. Вакарелски – Болгария, Софія: из-во «Болгарский художник», 1963. – С. 51-58.

4. Велева М. Болгарские национальные костюмы и вышивки/ М. Велева – Болгария, Софія: из-во «Наука и искусство», 1950. – С. 72-86.

5. Гинзбург М.Я. Татарское искусство В Крыму. Декоративное искусство / М.Я. Гинзбург – М.-Л., 1921. – С.8–12.

6. Заатов И.А. Крымскотатарское изобразительное и декоративно – прикладное искусство 20 ст./ И.А. Заатов – Симферополь: из-во «ТАРПАН», 2003. — С. 23–90.

7. Костов Ст.Л. Болгарские народне вышивки/ Ст.Л. Костов – Болгария, Софія: из-во «Държавна Печатница», 1929. – С. 24-28.

8. Носкова И.А. Крымские болгары в XIX – начале XX в.: история и культура/ И.А. Носкова – Симферополь: СОНАТ, 2002. – С.87–94.

9. Полевой В.М., Маркузон В.Ф., Сарабьянов Д.В., Синюков В.Д. Популярная художественная энциклопедия: Архитектура. Живопись. Скульптура. Графика. Декоративное искусство./ В.М. Полевой; Ред. кол.: В.Ф. Маркузон, Д.В. Сарабьянов, В.Д. Синюков - М.:Большая Российская энциклопедия. Кн. II. А-М. – 1999 - С. 154- 198.

10. Попова И.В. Болгарское искусство и литература. История и современность/ И.В. Попова, В.Н. Федотова – Санкт-Петербург: из-во «Алетейя», 2003. – С. 49-61.

11. Пунтев П. Орнаменты болгарской вышивки/ П. Пунтев – Болгария, Софія: из-во «Септември», 1977. – С. 154- 169.

12. Федотова В.Н. Болгарское искусство XX века. Сборник статей/ Ред.-сост. В.Н. Федотова – Москва: Государственный институт искусствознания, 2015. – С. 183-215.

13. Чепурина П.Я. Орнаментальное шитье Крыма/ П.Я. Чепурина – М.-Л., 1938. — С. 25–27.

14. Чуканова Р. Болгарские народные вышивки. Западные районы/ Р. Чуканова – Болгария, Софія: из-во «Болгарский художник», 1957. – С. 27-31.

15. Цоичева М. Всеобщая история искусств в шести томах. Всеобщая история искусств. Том 5. Искусство 19 века. Искусство Болгарии/ Редакционная коллегия М. Цоичева, Б.В.Веймарн, Б.П.Виппер, А.А.Губер, М.В.Доброклонский, Ю.Д.Колпинский, Б.Ф.Левинсон-Лессинг; А.А.Сидоров, А.Н.Тихомиров, А.Д.Чегодаев – Москва: Государственное издательство "Искусство", 1964. – С. 249-250.

ЕВОЛЮЦІЯ ТВОРЧОСТІ МИРОНА ЛЕВИЦЬКОГО

Турчиняк Ярина Ігорівна

Аспірант кафедри ІТМ

Львівської національної академії мистецтв

Розглядається творчість художника Мирона Левицького, висвітлюється питання популяризації мистецтва української діаспори ХХ ст. Ретроспективний погляд на творчий шлях мистця дає можливість актуалізувати тодішні і тогочасні питання мистецтва для культурної спадщини. Діапазон мистецької практики охоплює історичну та соціокультурну тематику робіт. У роботі здійснено аналіз творів Мирона Левицького у соціокультурному контексті та репрезентується «емпатичне розуміння» художника, що виявлено у оригінальній стилістиці його робіт.

Ключові слова: експресіонізм, екслібрис, консеквентно, «готична» монументальність, символізм, Модерн, станкова графіка, монументальний живопис.

Мирон Левицький є безпрецедентно обдарованим у різних сферах мистецької діяльності: графіці, книжковій ілюстрації, живописі, церковній монументалістиці, кожному з яких збагатив рисами виробленого ним самим стилю. Вимагається відповідь на питання: «як з окремих елементів творчості сформувався унікальний і неординарний стиль художника?». Аналіз практики відомих науковців-мистецтвознавців дає можливість розкрити еволюцію творчості М.Левицького. Консеквентно, оригінальний стиль мистця формувався у складних умовах і частково перегукувався із графікою українських художників шістдесятих років. Естетика модерну стала чітким підґрунтям для творчого становлення М. Левицького. Отож «перегук» між «іноземцями мимоволі» та витоками їхньої культури являє собою найбільш цікавий феномен в історії «новочесного» українського мистецтва. Згадка із статті Богдана Певного [8, с. 123].

Мирон Левицький – один з найзнаковіших українських художників, а його творчий доробок має вагоме значення для української культури. Діапазон мистецької практики відзначається широкою творчою уявою, багатогранністю і продуктивністю [7, с. 124]. Вдосконалення професійної майстерності Мирона Левицького не можна відділити від соціо-культурного середовища в якому формувався художник. «У станковій графіці Львова середини 60-х років спостерігається посилення зв'язку між образною мовою творів та композиційно-пластичним їх вирішенням. Художники переакцентують свою увагу на ідейно-змістові моменти більше індивідуалізують образно-поетичну мову поглиблюючи сили добра і зла в реально-зримій та алегоричній формах» [9, с. 48]. Особливе місце у мистецтві графіки Львова кінця ХІХ-ХХ ст.

займають митці української діаспори. У працях М. Левицького є безліч дотичностей до багатовікових мистецьких традицій, творчості українських митців, сецесії та символізму, раннього модернізму та західноєвропейського мистецтва; його цікавили питання популяризації української культури, інтелектуальної інвестиції у культурну спадщину освіти. Естетика модерну стала чітким підґрунтям для творчого становлення М. Левицького. Художник не наслідував класичну манеру виконання, а прагнув інтерпретувати образи засобом модерного мистецтва. Проте ранні праці митця не несли рис модерну, а більш тяжіли до естетичного джерела – візантизму. Ззовні енергійні, експресивні мотиви у малярстві ніби візуалізують характер художника через призму його праць. Гармонія поєднання витончених ліній та локальних плям становлять первинну категорію у структурі мислення та візуалізації образів.

Основну частину спадщини художника становить малярство і графіка. Еволюція творчого шляху становлення художника охоплює діапазон від візантизму до формування модерних рис. «У своїй доповіді пан професор Джеральд Нідем дав вичерпний аналіз найважливіших моментів мистецького шляху М. Левицького від школи (і неминучого впливу) Олекси Новаківського у Львові через французьке мистецтво (Сезан, Бонар, Ренуар, Брак) до вироблення власних виражальних засобів, що вирізняли його з-поміж інших художників». Згадка виступу Джеральда Нідема у статті [6]. Вагомий та розмаїтий за жанровою, технічною, формально-мистецькою структурою матеріал репрезентує якісно-змістовний огляд творчої діяльності митця. Даний аналіз матеріалу дає можливість розкрити та з'ясувати стилістичні особливості праць художника. Частина актуального матеріалу для дослідження віднайдена у публікаціях і окремих монографіях, що стосуються діяльності «українських митців у світі» 40-х рр. ХХ століття. У процесі написання статті були розглянуті праці: Галини Горюн-Левицької, каталог Дарії Даревич присвячений творчості М. Левицького, автор-упорядник Галина Стельмашук «Українські митці у світі», каталог-виставка мистецької школи О. Новаківського.

Серед перших праць присвячених творчості Мирона Левицького слід відзначити матеріали зібрані Оксаною Жеплинською, каталог-виставка мистецької школи О. Новаківського. За словами куратора виставки завідувачки відділу українського мистецтва ХІХ – ХХ ст. Національного музею Оксани Жеплинської, художник побував у різних куточках світу і все побачене, і відчуте віддзеркалював у своїх творах. «У кожній роботі старався досягти вершини майстерності – його живопис, ілюстрації та листівки випромінюють дуже сильну енергетику», – зазначила на відкритті експозиції О. Жеплинська і додала, що митець усе життя пропагував у світі Україну, і все українське – через монументальні розписи у церквах, оформлення книг, запрошень та листівок. Усі праці є достовірним і репрезентативним джерелом.

Мирон Левицький – український графік, монументаліст, ілюстратор, журналіст і письменник. Митець був одним з не багатьох непересічних особистостей сучасності, котрий здійснив вагомий внесок в інтелектуальний пласт суспільно-культурного життя. Феномен М.

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

Левицького полягає у різноплановості сфер його діяльності. Художник майстерно лавірував між реалізмом та експресіонізмом, кубізмом і абстракціонізмом. М. Левицький майстерно інтерпретує та трансформує класичні традиції української культури засобами модерного мистецтва. Особистість молодого митця формувалася під впливом творчих засад школи О. Новаківського. Але навіть навчаючись, М. Левицький проявляє свою індивідуальність у становленні його стійкої естетичної думки. Безпрецедентно Олекса Новаківський був одним із передових представників символізму і сецесійної стилізації. У 1923 р. він перетворив свою майстерню на художню школу. Творчі засади Олекси Новаківського безумовно мали вплив на становлення духовної основи творчої особистості Мирона Левицького. Ранні напрацювання митця вирізняються своїм новаторством і винятковим сучасним трактуванням, що актуально і у сьогоденні. Митець випередив свій час на багато років вперед. Це твердження може бути суб'єктивним та мистецтво оцінювати можна лише суб'єктивно. Мирон Левицький закінчив школу Олекси Новаківського у 1933 р. «Багато молодих львівських художників училися в Олекси Новаківського, який за підтримки митрополита Андрея Шептицького започаткував у Львові приватну мистецьку школу» [6, с.16]. Художник проявляв виняткові здібності до графіки, тому після закінчення навчання у мистецькій школі продовжив навчання у відомого польського маляра і графіка Владислава Сковчиляса. Студював графіку в Академії красних мистецтв у Кракові з 1933 року по 1934 р. Мирон Левицький мав чітке розуміння організації композиції твору, дар емпатичної настроєвості ситуації, гостру пам'ять на місця і людей та сміливого поєднання кольору. Проте ранні напрацювання художника підтримують формально-стильові уподобання візантизму.

У 1935 році Мирон Левицький повертається до Львова. Митець редагував і видавав місячник «Ми і світ», працював художником при відділі археології АНУРСР у Львові та в історичному музеї Львова. Мирон Левицький викладав у Мистецько-промисловій школі разом із Володимиром Балясом, Володимиром Блавацьким, Миколою Бутовичем, Яковом Гніздовським, Едвардом Козаком (Еко), Григорієм Смольським на відділі графіки, де студентами були, зокрема, такі видатні особистості, як Карл Звіринський, Лариса Крушельницька та Володимир Ярема (згодом Патріарх Української автокефальної православної церкви Димитрій).

Сильний вплив на творчу манеру художника на ранніх етапах мали старовинні ікони та архітектура. Згодом митець пориває з класичною традицією, створюючи модерні зображення біблійних постатей. Багатовекторність творчості М. Левицького репрезентує широкий спектр діяльності художника: викладав у мистецькій школі, працював редактором гумористичного часопису «Комар», мистецьким керівником кіностудії «Орбіт», графіком, ілюстратором, здійснив значні досягнення у сфері монументального живопису. У 1943-1944рр. був військовим кореспондентом. Перша персональна виставка М. Левицького так і не відбулася через події Другої світової війни. Мирон Левицький вступив до Української дивізії.

Спершу митець опинився в Інсбруці, де відновлює свою творчу діяльність у техніці станкової та прикладної графіки. Художник здійснює активну діяльність і бере участь у вернісажах мистців-емігрантів: Інсбруку, Зальцбургу, Брегенці, Фельдкірху, Баден-бадені, Брюселі. Відбулася хвиля еміграції. У цих умовах сформувалися осередки емігрантів в англійській, американській, французькій зонах окупації. У 1946 році почали відкриватися виставки із творами українського мистецтва. Мирон Левицький знову починає працювати у жанрі екслібрису.

У 1949-го року митець емігрував до Канади. Мирон Левицький працював у видавництві Тиктора, де виконував обов'язки редактора журналу «Комар». У 1955-1956рр. М. Левицький керував студією «Орбіт», метою якої було зафіксувати й зберегти на кіноплівці документальні матеріали про українські поселення у різних куточках світу. Завдяки роботі на кіностудії, багато подорожував і враження від подорожей згодом фіксував на полотнах. У цей період М. Левицький подорожує разом із працівниками студії місцями поселення українців – до Нью-Йорку, Великобританії, Нідерландів, Бельгії, Німеччини, Австрії та Франції.

Зрілий період творчості відзначається зверненням художника до теми архітектури та пейзажу. Досить часто зображує міста Західної Європи, зокрема: Париж, Барселона, Единбург та метрополії Індії. Серед безлічі робіт зустрічаються пейзажі Канади та Америки, екзотичні місця Австралії, поселення Мексики. Два роки, що їх Левицький провів у Парижі, стали визначальними для формування його мистецького модерного стилю, в якому домінували кольорові геометричні площини, з яких komponувалися майже готичні зображення на його картинах. У Канаді була заснована спілка УСОМ у 1955-1956 рр. вагомий слід в українській та світовій графіці і малярстві залишив М. Левицький. Спілка є актуальною і сьогодні, і об'єднує понад 40 митців сучасності. Перша персональна виставка художника відбулася 1958 р. у галереї «Рор Вольмар» (Galerie Ror Valmar), і її прихильно оцінили французькі критики. Митець яскраво вирізнявся у позанаціональному контексті і атмосфера міста стала своєрідним каталізатором для формування модерних рис у творчості митця. Паризький період творчості М. Левицького характерний компонованням геометричних кольорових площин, що асоціативно нагадують близькі за стилем готичні зображення. Інші експонувалися в Торонто, Ватерлоо, Нью-Йорку, Детройті, Оттаві, Едмонтоні, Чикаго, Львові та Києві. Помітне місце у творчості М. Левицького посідає і монументальний живопис. Під час своїх мандрівок до Австралії, митець займається розписом українських церков та продовжує подорожувати Мексикою, Північною Африкою, Індією і Далеким Сходом. Мирон Левицький видав збірку оповідань «Ліхтарі». У даній праці митця, яскраво виражено тяжіння його до рідних спогадів з дитинства. Художник розповідає про Львів у передвоєнний період.

Працюючи на кіностудії, він багато подорожував. Урбаністичні і архітектурні мотиви, набуті ним за час численних мандрівок формують різносторонність стилістичних рис. У формально-

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

стильових уподобаннях домінують: кольорові геометричні площини, з яких komponуються майже готичні зображення, композиція вирізняється експресивністю ліній. Діапазон творів М. Левицького охоплює: історичні картини, пейзажі, модерні зображення біблійних постатей, тематика драм-феєрій. Стилiстично превалує експресивна манера. Грамотна композиція є першоосновою праць Мирона Левицького. Слід згадати його твори: «Портрет дружини», «Марта», історичні картини «Іван Мазепа», «Схоплення Насті», жанрові – «Цокотухи», «Гравці в карти», «Музики». У 1963 р. митець відвідує Іспанію, Францію та Марокко, а також – Гаваї, Фіджі, Сінгапур, Бангкок, Бомбей, Карачі, Грецію, Італію, Іран, Туреччину, Мехіко та Португалію. М. Левицький займався викладацькою діяльністю у Торонто. Зокрема був головою Української Спiлки Образотворчих митців у Канаді. У 1970-х роках Мирон Левицький створив унікальні праці у царині монументального живопису «Останній пророк», «Ковчег Ноя», «Святий Юрій». Згадані малярські твори М. Левицького вирізняються різноманітними стилістичними особливостями візантизму, експресіонізму, кубізму.

«Богородиця» (1964) – характерною ознакою творчих уподобань художника є гармонійне поєднання сміливої витонченої лінії, площин та відмова від традиціоналізму у колористиці іконопису. Народні майстри використовували насичені чисті кольори – червоний, зелений, синій. Драматичного ефекту і особливого психологічного напруження досягалося за рахунок прямого зіставлення теплих і холодних відтінків. У творах Мирона Левицького превалує колористика імпресіонізму. Діапазон колористики – легкий, панує домінанта зеленого, червоний пом'якшується жовтим та жовтогарячим кольорами. Стилiстика витончена чітка та лаконічна, присутнє площинне трактування форми. Формально-стилiстичні риси цілком самодостатні та сформовані. Манера виконання вражає раціональною лаконічністю. що є однією з характерних ознак монументального живопису М.Левицького.

Основою образно-формального мислення є феноменальна організація композиції та гармонійне поєднання лінії і кольору. Манера виконання твору залежить від тематики. Сфера монументального живопису є особливо багатою на варіації та експресивної колористики та лінії. Динамічно виражена композиція вражає і вирізняється з-поміж робіт сучасників. За рахунок цього його твори поєднують у собі «графічність» і живописність водночас. Це особливо впадає в очі у церковних розписах майстра. Мирон Левицький виробив свою унікальну стилістику – «готичну монументальність». Вивчаючи стародавні українські ікони в Історичному музеї Львова митець захопився іконописом. Певний вплив на митця мали подорожі Гуцульщиною та ранні захоплення іконописом. Аналізуючи колористику робіт, яскраво вирізняється використання червоного кольору. Семантичне значення цього відтінку, ще з часів античності вважався тотожним до білого або золотого. Символіка усіх цих кольорів у психологічному аспекті чуттєвих переживань є означенням кінетичної енергії життя.

«Бики при заході сонця» – манера виконання частково співзвучна з творчістю Поля Гогена. У картині превалює явно виражена колористика імпресіонізму, постімпресіонізму та примітивізму. Композиція цієї праці є цільною і змістовною у формоутворенні колористичного і фактурного рішення. М. Левицький інтерпретував биків до майже геометричних форм. Аналізуючи стилістично-видову мову, слід зазначити, що для творчості художника притаманні лінійна стилістика форми та риси примітивізму. Композиція статична, але викликає певний дисонанс своїми динамічними чіткими лініями. У центральній частині твору увагу глядача привертає сонце. Даний елемент композиції надає цілісність, «тримає» простір, організовує його і підпорядковує елементи один одному.

Серед мистецької спадщини Мирона Левицького невід'ємну частину його професійної діяльності займає графіка. Митець досягнув високого рівня майстерності в оформленні сучасної української книги. Мирон Левицький створив велику кількість екслібрисів, оформив та проілюстрував у характерному лише йому графічному стилі. Художник захоплюється і практикує різноманітні графічні техніки. Зображальні засоби доведені до феноменальності виконання і високого рівня естетизму. Лінія є не лише засобом творення певного образу. «Одночасно український екслібрис продовжував розвиватись за межами України... У США над екслібрисом працювали Яків Гніздовський і Л. Буцалюк, в Аргентині (від 1928 до 1960) Віктор Цимбал, а потім в США, М. Левицький в Канаді» [5, с.165]. У цьому жанрі митець виявив себе не лише блискучим знавцем графічних прийомів моделювання образу, а також зумів психологічно глибоко схарактеризувати визначальні риси духовних зацікавлень осіб, для яких створювалися ці екслібриси.

Екслібрис є не лише вербальним, інформаційним образом, а й чітким засобом комунікації між художником і глядачем. Організація композиції та грамотне поєднання графічних елементів візуалізують чіткі лаконічні образи, створюваних ним екслібрисів.

Серед найвиразніших праць мистця у жанрі екслібрису слід відзначити екслібрис для відомого українського поета німецького походження Ю. Клена. Безліч екслібрисів М.Левицький виконував фотографічним способом. Важливе значення надавав композиційному вирішенню самого рисунка. Праці митця суттєво вирізняються від робіт інших художників, відсутністю певного традиціоналізму. У творчості Нарбута яскраво виражені риси українського бароко, у Ковжуна присутня орнаментика, а для Бутовича характерним є риси неопримітивізму.

«Три грації» (1978р.) – один серед найбільш характерних творів мистецтва станкової графіки, що вражає своєю модерновістю. Основною фабулою є давньогрецька міфологія. У даній праці домінує символізм. Стилiстично-видова мова М. Левицького здійснена засобом модерного мистецтва. Композиція статична та симетрична. Характерні зображальні засоби вражають чіткістю та лаконічністю. Аналізуючи твір мистецтва, слід зазначити, що тут присутня певна гротескність образів, проектуються риси монументального малярства і на

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

графіку, форми близькі до певної готичності. У мистецтві малого книжкового знаку використовує теж гротескні шрифти. Інколи повністю відсутній зображуваний графічний елемент, а уся композиція виключно базується на типографіці. М. Левицький не використовує набірні шрифти, а створює власні унікальні варіанти, що призначені для конкретного екслібрису і відповідають певній тематиці.

Феномен творчості М. Левицького полягає у нестандартному мисленні та орієнтації на проєвропейські традиції, що безумовно є актуальними і у сучасному мистецтві. Розглядаючи стилістику праць М. Левицького, слід зазначити наступне: присутність реалістичних рис; тривимірність зображення; композиція виразна, чітко організована і площинна. Згодом праці митця набувають більш стилізованих рис, композицію організовує не лише самими лініями, а й площинами. Художник досить тонко творить свої візуальні образи, котрим присутні частково візантійські риси і ритмічність. У працях митця прослідковується подібність до східного мистецтва. Звертаючи увагу на композиційні рішення, яскраво виражена симетричність та стилізація форм, що надає працям певної декоративності. У екслібрисі присутня певна монументальність. Серед графіки малих графічних форм є поодинокі так і екслібриси присвячені подружжям, близьким родинам, що були знайомі М. Левицькому. Екслібриси виконував у двох, а інколи і в трьох варіантах, підписуючи кирилицею чи латиницею. Усі роботи вражають своєю невимовною виразністю та лаконічністю. Основною фабулою творчості митця – жінка у різноманітних її трактуваннях. Мирон Левицький любить зображати жінок з різними птахами. У цих працях митця яскраво виражені риси символізму, досить часто образ жінки ототожнює із пташкою. Символізм, що превалує у працях художника є у стані опозиції до натуралістичного мистецтва та традиціоналізму. Консеквентно, оригінальний стиль митця формувався у складних умовах і частково перегукувався із графікою українських художників шістдесятих років. Проте Мирон Левицький популяризував українську культуру через власну інтерпретацію стилістично-видових уподобань, що є актуально і у сьогоденні. Символізм птаха у світосприйнятті українців – символ світової душі. Міфічні птахи-творці світу виступають основними образами українського народного мистецтва. «Одночасно ми не забуваємо, що Мирон Левицький є митцем канадським. Канадська культура складена з двох основних первнів – англійського та французького, а в мистецтві Левицького є теж багато елементів галльської легкості та буйної фантазії, які засвоїв собі в Парижі... це дає тип сучасного митця, який гармонійно поєднав впливи різних культур» [2].

Постать Мирона Левицького – одного з найвизначніших українських художників – з плином часу все більше увиразнюється, набуває чіткіших обрисів, а його чималий доробок посів належне місце в українській культурі, здобувши високе визнання сучасників. Шляхи творчого пошуку М. Левицького, формують становлення його унікального графічного стилю та вміння стилізації образів, композиційне розуміння в оформленні книги, бо саме це становить найвищу

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.)

естетичну цінність творчої діяльності художника. Вагомий внесок митця у мистецтво графіки малих графічних форм та неординарне сприйняття і трактування пейзажу, яскравий і непересічний монументаліст, що відмовився від традиційного бачення дійсності, і показав наскільки сучасним, і актуальним здатне бути його мистецтво у сьогоденні.

Творчий шлях Мирона Левицького має важливе значення та вагомий внесок в мистецтві малих графічних форм та книжковій графіці. У даному контексті слід зауважити, що усім роботам присутня стилістична виразність та композиційне розуміння оформлення книг, що надає його роботам особливої мистецької вартості. Мирон Левицький є яскравим виявом власної індивідуальності, що привніс у сучасну культуру власне індивідуальне трактування у стильово-образній мові митця. Проаналізувавши мистецькі практики М. Левицького слід зазначити, що художник у повній мірі реалізував себе і досягнув високого рівня завершеності власної творчої місії. Мирон Левицький здійснив вагомий внесок у мистецтво української книжкової графіки, був феноменальним ілюстратором дитячих книг, виконав понад 300 екслібрисів. Сприятливим середовищем для формування і утвердження неперевершеного і унікального стилю художника є період його еміграції. Саме те середовище сприяло утвердженню та популяризації української культури. Усі праці митця пройняті тяжінням до національних рис виражених через своєрідне інше бачення. Відхилення традиційних норм та опрацювання і творчі експерименти з лінією, і площинами вирізняють роботи митця, і роблять їх справді сучасними для свого часу. В основі робіт лежать певні графічні і стильово-виразні образи, що чітко структуровані. Його графічній мові притаманний певний мінімалізм. У своїх працях митець звертається до таких виражальних засобів, як лінія, крапка, пляма. Оперує ними зводячи образи можливо навіть до певного примітивізму, що надає їм чіткості і виразності.

Аналіз мистецьких практик дає можливість у повній мірі оцінити та презентувати мистецьку спадщину Мирона Левицького. Митець впізнається у різножанрових картинах. Створював твори з яскраво-вираженими рисами національної автентичності засобами модерного нового трактування. Праці художника пройняті через синтез культур різних національностей з ознаками сучасного етнічного трактування української культури.

Yaryna Turchynjak

Postgraduate Department

Lviv National Academy of Arts

EVOLUTION OF ART OF MYRON LEVYTSKY

***Summary:** explores art of Myron Levytsky. This paper outlines popularization the art of Ukrainian Diaspora XX century. A retrospective look at the career of the artist make its possible to actualize the main question of art. The range of artistic practices encompassing exhibris, linocut, greeting cards, monumental painting. This paper was presented theoretical questions, artistic practices about the art's*

«Наукова думка сучасності і майбутнього» (26 травня - 7 червня 2017р.) of Myron Levyckyj which are explored in social and cultural context. The range of artistic practices encompassing both historical approaches social and cultural motivated types of works.

Keywords: *expressionism, exlibris, consequently, «Gothic» monumental art, symbolism, Modern, monumental painting.*

Турчын'як Ярина Ігорівна
аспірант кафедри ИТМ

Львовская национальная академия искусств

ЭВОЛЮЦИЯ ТВОРЧЕСТВА МИРОНА ЛЕВИЦЬКОГО

Аннотація: *рассматриваю творчество Мирона Левицкого. Рассматривается вопрос популяризации искусства украинской диаспоры XX в. Ретроспективный взгляд на творческий путь художника дает возможность актуализировать вопросы искусства, что имеют огромное значение для культурного наследия. В работе проведен анализ произведений Мырона Левицкого в социокультурном контексте и являет собой «эмпатическое понимание» художника, что обнаружено в оригинальной стилистике его работ. Диапазон художественной практики охватывает историческую и социокультурную тематику работ.*

Ключевые слова: *экспрессионизм, экслибрис, следовательно, «готическое» монументальное искусство, символизм, Модерн, монументальная живопись.*

НАУКОВЕ МИСЛЕННЯ: Збірник статей учасників дванадцятої всеукраїнської практично-пізнавальної інтернет-конференції «Наукова думка сучасності і майбутнього», (26 травня - 7 червня 2017р.). – Видавництво НМ. – Дніпро, 2017. – 54 с.

Підписано до друку 11.06.2017 р.

Друк офсетний. Папір типографський. Тираж 50 прим. Замовлення № 010012